

Opinnäytetyö (YAMK)

Kulttuuriala

Taiteen uudet kontekstit

2019

Juulia Soidinaho

VAIN SATASEN LAINA -HANKE

– Moniammatillisesti ohjatut työpajat
maksuvaikeuksien käsittelemisen tukena

Juulia Soidinaho

VAIN SATASEN LAINA -HANKE

- Moniammatillisesti ohjatut työpajat maksuvaikeuksien käsittelemisen tukena

Tämä opinnäytetyö käsittelee Vain satasen laina -hankkeen ensimmäisen vaiheen työpajakokonaisuutta, jonka tavoitteena on kehittää soveltavan taiteen, psykologian sekä velka- ja talousneuvonnan yhteistyöllä moniammatillista apua maksuvaikeuksien käsittelemiseen. Hankkeen toinen vaihe sisältää Vain satasen laina -hankkeesta koostetun opinnäytetyön ja kolmas vaihe Vain satasen laina -näytelmän. Vain satasen laina -hanke rahoitetaan Taiteen Edistämiskeskuksen sekä Seinäjoen kulttuuripalvelujen tuella ja se on osa soveltavan taiteen yhdistyksen KultSi – Kulttuurikollektiivi Sillan toimintaa. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa työpajaohjaajat pyrkivät yhdessä osallistujista koostuvan vertaisryhmän kanssa käsittelemään maksuvaikeuksia velkaneuvonnan keinoin ja lisäämään hyvinvointia vertaiskeskustelujen sekä soveltavaan taiteeseen pohjautuvien harjoitteiden avulla. Työpajojen tavoitteena on lisätä osallistujien tietoa maksuvaikeuksien hoitamisesta, lisätä henkistä hyvinvointia sekä aktivoida osallistujia maksuvaikeuksien käsittelemiseen. Laajempaan tavoitteena tutkitaan millä tavalla moniammatillisesti ohjatut työpajat voisivat tukea maksuvaikeuksien kanssa kamppailevia henkilöitä ja heidän hyvinvointiaan.

Elo- ja syyskuussa 2019 toteutettujen viiden työpajan aikana käsiteltiin osallistujien kokemuksia maksuvaikeuksista teatterilähtöisten harjoitteiden, psykoterapian sekä velka- ja talousneuvonnan keinoin. Työpajoihin osallistui viisi henkilöä. Työpajoissa hyödynnettiin tutkimusmenetelmiä, joissa osallistujat arvioivat omakohtaisia kokemuksiaan työpajojen vaikuttavuudesta tiedonsaannin, henkisen hyvinvoinnin, vertaistuen ja aktiivisuuden näkökulmista. Hankkeessa kävi ilmi, että moniammatillisesti ohjatut työpajat lisäsivät osallistujien kokemaa hyvinvointia, tietoa sekä aktiivisuutta liittyen maksuvaikeuksien käsittelemiseen. Työpajoihin osallistuneet jatkavat vielä ryhmätapaamisia hankkeen kolmannessa vaiheessa ja kokoontuvat kahden tapaamiskerran verran käsittelemään hankkeessa valmistunutta näytelmää. Tämä opinnäytetyö käsittelee hankkeen ensimmäisen vaiheen työpajojen sisältöä ja tarkastelee niissä syntyneitä kokemuksia sekä osallistujien että työpajaohjaajien näkökulmasta.

ASIASANAT:

Soveltava taide, soveltava teatteri, yhteisö, Kulttuurialan YAMK, teatterilähtöiset menetelmät, psykoterapia, velka- ja talousneuvonta, moniammatillinen yhteistyö, työpaja, draamamenetelmät

MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Contemporary Contexts of Arts

Autumn 2019 | 62 pages

Juulia Soidinaho

VAIN SATASEN LAINA -PROJECT

- Giving support for those who are dealing with financial difficulties by multiprofessional workshops

This thesis discourses the first phase of “Vain satasen laina” -project which included five workshops for people who struggle with financial difficulties in their everyday life. This project studied the collaboration of applied art, psychotherapy and financial counselling trying to find ways to improve the system, that is too shattered for the people who need instant help to handle their financial problems. Three instructors of the workshops also tried to find out ways to deal financial difficulties within the community formed by the participants. The larger goal of the project was to study the results of the multiprofessional way to support the welfare of the participants.

The five workshops that took place in August and September 2019 included methods from applied theatre, engaged theatre, psychotherapy and financial counselling. The workshops included research methods where participants evaluated their subjective experiences in both physical and mental health. Evaluations of the participants and the workshop leaders explicated that the workshops increased the experience of welfare and activity of the participants. The participants are continuing to meet up twice after the workshops regarding the next phase of the project, the theatre performance. This thesis discourses the contents of the first phase workshops and reviews the experiences of the participants from the aspect of participants and the instructors of the workshops.

KEYWORDS:

Applied art, applied theatre, community, engaged theatre, master study, psychotherapy, financial counseling, financial difficulties, multiprofessional collaboration, workshop, theatre methods

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 AINEISTO	4
2.1 Alkukartoituskysely osallistujien tilanteiden hahmottamiseen	4
2.2 Alku- ja loppukysely osallistujien kokemusten mittareina	5
2.3 Osallistujien havainnot	5
2.4 Työpajaohjaajien tulkintojen jalostaminen jatkotoimintaan	6
2.5 Aineiston dokumentointi ja salassapitovelvollisuus	6
3 KÄSITTEISTÖ JA TIETEENALAT	8
4 MAKSUVAIKEUKSIEN TAUSTAA	11
5 TYÖPAJAOHJAAJAT JA HEIDÄN ODOTUKSENSA	14
6 OSALLISTUJIEN TILANTEIDEN ALKUKARTOITUS	17
6.1 Avioeron jälkeen yllätyksenä tulleet ulosottovelat	17
6.2 Peliongelmat maksuvaikeuksien taustalla	17
6.3 Syyllisyys maksuvaikeuksista	18
6.4 Koko aikuiselämä maksuvaikeuksissa	18
6.5 Vastoinkäymisten unohtaminen pikalainoilla	18
7 VAIN SATASEN LAINA -HANKKEEN TYÖPAJAT	20
7.1 Ensimmäisessä työpajassa osallistujien tarinat esiin	20
7.2 Osallistujien avoimuus yllätti toisessa työpajassa	23
7.3 Kolmannessa työpajassa mielen toiminta sai aikaan oivalluksia	28
7.4 Neljännessä työpajassa kohti haaveita ja unelmia	33
7.5 Viidennessä työpajassa askelia tulevaisuuden toimintaan	37
8 OSALLISTUJIEN YKSILÖLLINEN KEHITYS	41
8.1 Nuori nainen kohti tasapainoisempaa tulevaisuutta – Emman kaari	41
8.2 Näitä minulta ei voi ottaa pois – Marian kaari	44
8.3 Luovuttaneesta aktiiviseksi tilanteen toimijaksi – Tuukan kaari	47
8.4 Puhumattomuudesta vertaistuen ylistäjäksi – Minnan kaari	49
8.5 Tietoa maksuvaikeuksiin käsittelemiseen – Suvin kaari	53
9 LOPUKSI	56
LÄHTEET	59

1 JOHDANTO

Vain satasen laina -hanke sisältää kolme osiota: ensimmäisen vaiheen työpajakokonaisuuden, toisen vaiheen opinnäytetyön ja kolmannen vaiheen näytelmän. Hanke on saanut rahoituksen Taiteen Edistämiskeskukselta sekä Seinäjoen kulttuuripalveluilta. Vain satasen laina -hanke on soveltavan taiteen yhdistyksen KultSi – Kulttuurikollektiivi Sillan toimintaa. Kulttuurikollektiivi Silta toimii Etelä-Pohjanmaan alueella eri yhteistyökumppaneja yhdistävänä toimijana soveltavan taiteen menetelmiä käyttäen. (Kulttuurikollektiivi Silta 2019). Tämä opinnäytetyö on osa Kulttuurikollektiivi Sillan perustajajäsenen Juulia Soidinahan toteuttamaa Vain satasen laina -hanketta.

Tämä opinnäytetyö tutkii Vain satasen laina -hankkeen ensimmäisen vaiheen työpajakokonaisuuden toteutusta. Vain satasen laina -hankkeen ensimmäinen osio sisälsi moniammatillisesti ohjattuja työpajoja maksuvaikeuksien kanssa kamppaileville osallistujille. Toinen osio on tämä opinnäytetyö työpajakokonaisuuden havainnoista ja tutkimustuloksista. Kolmas osio pitää sisällään hankkeen ensimmäisen osion kokemuksien pohjalta käsikirjoitetun Vain satasen laina -näytelmän ja sen tuotannon.

Vain satasen laina -hankkeen ensimmäinen osio eli moniammatillisesti ohjatut työpajat toteutettiin syksyllä 2019. Teatteri-ilmaisun ohjaaja ja hankkeen johtaja Juulia Soidinaho pyysi hankkeeseen mukaan psykoterapeutti Jari Hautamäken sekä velka- ja talousneuvoja Leena Metsä-Ketelän. Soidinaho oli aiemmin tutustunut Hautamäkeen tilaisuudessa, jossa he työskentelivät hyvinvoinnin parissa eri osa-alueilla, Hautamäki psykoterapian ja Soidinaho improvisaation parissa. Metsä-Ketelään Soidinaho tutustui kaupungin velka- ja talousneuvonnan suositusten myötä. Ilmoittautuneita hankkeen työpajoihin saatiin yhteensä kahdeksan, joista viisi osallistui työpajoihin. Näiden viiden osallistujan kanssa toteutettiin yhteensä viisi puolentoista tunnin työpajaa. Työpajaohjaajat kokoutuivat työpajojen lisäksi kaksi kertaa suunnittelupalaverissa ennen työpajakokonaisuutta, jokaisen työpajan jälkeen puolen tunnin verran sekä loppupalaverissa työpajojen jälkeen. Työpajaohjaajat kartoittivat ennen työpajojen alkamista odotuksensa työpajojen suhteen, havainnoivat työpajojen aikana osallistujien toimintaa ja tutkivat työpajojen jälkeen osallistujien kehitystä työpajakokonaisuuden aikana havaintojensa sekä työpajoissa toteutettujen tutkimusmateriaalien avulla.

Työpajat itsessään jakautuivat viiteen kertaan, joissa alkuun kartoitettiin osallistujien valitsevia tilanteita sekä niiden mahdollisia taustoja. Työpajakokonaisuuden keskivaiheilla käsiteltiin osallistujien nykytilanteita sekä mahdollisia toimenpiteitä maksuvaikeuksien käsittelemiseen. Työpajakokonaisuuden loppupuolella tarkasteltiin osallistujien tulevaisuudennäkymiä. Työpajat toteutettiin viikon välein ja ne järjestettiin Seinäjoen Ruusula-juhlatilassa.

Vain satasen laina -hankkeen opinnäytetyö tutkii syksyllä 2019 toteutettuja työpajoja ja niiden tuloksia osallistujien täyttämien kyselylomakkeiden ja työpajaohjaajien havaintojen pohjalta. Opinnäytetyö sisältää tutkimusmateriaalia osallistujien tilanteiden alkukartoituksesta ja alku- sekä loppukyselystä. Osallistujat täyttivät alkukartoituksen ilmoittautumisen jälkeen ja palauttivat sen ennen ensimmäisen työpajan alkamista. Alkukartoituksella pyrittiin saamaan osallistujien tilanteesta kokonaiskuva ennen työpajojen alkamista. Samanlaisessa alku- ja loppukyselyssä pyrittiin tutkimaan osallistujien omakohtaisia kokemuksia muun muassa tiedonsaannin, häpeäntunteen, puhumisen sekä aktiivisuuden suhteen. Jokaisen työpajan päätteeksi työpajaohjaajat kirjasivat ylös havaintojaan työpajojen kulusta ja osallistujien toiminnasta sekä keskustelivat niistä yhdessä.

Tässä opinnäytetyössä teatteri-ilmaisun ohjaaja Juulia Soidinaho kartoittaa tämänhetkisiä suomalaisia tutkimuksia maksuvaikeuksista sekä selvittää, millä tavoin moniammatillisesti ohjatut työpajat voisivat auttaa maksuvaikeuksien käsittelemisessä. Soidinaho tutkii maksuvaikeuksien käsittelemistä velka- ja talousneuvonnan, psykoterapian sekä soveltavan taiteen moniammatillisen yhteistyön pohjalta.

Soidinahon käsityksen mukaan vastaavanlaista moniammatillista yhteistyötä ei maksuvaikeuksien käsittelemisessä ole Suomessa aiemmin tehty. Työpajakokonaisuuden tutkimustulosten mukaan Soidinaho tulkitsee, että maksuvaikeuksien käsittelemisessä tulisi huomioida niin taloudelliset kuin henkiset ongelmat. Soidinaho ehdottaakin opinnäytetyöllään moniammatillisia työpajoja kasvavan ongelman käsittelemiseen. Yhdistetty vertaistukitoiminta velka- ja talousneuvonnan sekä terapeuttisen tuen kanssa voisi aktivoita maksuvaikeuksissa kamppailevia henkilöitä käsittelemään maksuongelmiaan sekä ehkäistä syrjäytymistä yhteiskunnasta. Opinnäytetyössä syntyneiden tutkimustulosten ja työpajaohjaajien havaintojen mukaan moniammatillisesti ohjatut työpajat lisäsivät osallistujien kokemaa henkistä hyvinvointia ja tiedonsaantia sekä aktivoivat heitä käsittelemään maksuongelmiaan. Viidestä osallistujasta kaksi osallistujaa päätti hakea vel-

kajärjestelyä, yksi avustusta Diakoniatoimistolta ja kaksi jäi miettimään mahdollisia tulevia toimenpiteitä. Hanke jatkuu toisen vaiheen opinnäytetyön jälkeen Vain satasen laina-näytelmällä, jonka lukuharjoituksiin sekä ensi-iltaan osallistujat on kutsuttu.

2 AINEISTO

Vain satasen laina –hankkeen työpajoissa työpajaohjaajat havainnoivat osallistujien tilanteita maksuvaikeuksien suhteen, mahdollisia syitä maksuvaikeuksien syntymiseen, mahdollisia toimenpiteitä niiden käsittelemiseen sekä maksuvaikeuksista johtuvia henkisiä ongelmia. Sähköpostilla lähetetyllä alkukartoituskyselyllä ilmoittautuneita pyrittiin aktiivisesti osallistamaan työpajoihin jo ennen niiden alkamista. Alkukartoituskyselyllä pyrittiin myös saamaan kokonaiskuvia osallistujien tilanteista. Työpajojen aikana osallistujien kokemuksia työpajojen vaikutuksista tutkittiin alku- ja loppukyselyiden muodossa. Alku- ja loppukysely olivat identtisiä. Niiden tavoitteena oli tutkia, muuttuivatko osallistujien kokemukset häpeäntunteesta, tiedon määrästä, vertaistuen vaikutuksista ja omasta aktiivisuudesta työpajakokonaisuuden myötä. Työpajoissa osallistujien kanssa keskusteltiin heidän omista havainnoistaan sekä työpajojen herättämistä ajatuksista. Työpajaohjaajat tulkitsivat osallistujien omaa havainnointia kokemusten, häpeäntunteen sekä aktiivisen toimijuuden suhteen.

2.1 Alkukartoituskysely osallistujien tilanteiden hahmottamiseen

Vain satasen laina -hanke haki osallistujia viiden työpajan kokonaisuuteen elokuussa 2019. Osallistujia haettiin lehtimainoksella, julisteilla, uutiskirjeillä sekä sosiaalisen median ilmoituksilla. Ilmoittautuneita haettiin kohdennetusti myös sosiaalitoimiston, psykologien vastaanottojen, velka- ja talousneuvonnan ilmoitusten avulla. Myös Kulttuurikollektiivi Sillan yhteistyökumppanien, kuten Etsivän nuorisotyön ja Maa- ja kotitalousnaisten, kautta haettiin mahdollisia osallistujia työpajoihin. Tavoitteena oli löytää kahdeksan osallistujaa. Ilmoittautumisia Kulttuurikollektiivi Sillan sähköpostiin tuli ennen työpajojen alkua kahdeksan kappaletta ja työpajojen aikana vielä kolme kappaletta. Alkukartoituksessa ilmoittautuneilta kysyttiin seuraavia asioita:

1. Kuinka pitkään olet ollut maksu- ja talousvaikeuksissa?
2. Mistä maksu- ja talousvaikeutesi ovat sinun mielestäsi syntyneet?
3. Mitkä asiat ovat olleet vaikeita maksuvaikeuksien kanssa kamppailemisen yhteydessä?
4. Oletko hakenut aiemmin apua maksu- ja talousvaikeuksiisi?

5. Onko sinulla tietoa, mistä voisit hakea apua maksuvaikeuksien selvittämiseen?
Onko sitä tietoa mielestäsi helposti saatavilla? Tiedätkö, miten apua maksuvaikeuksiin voi saada?

Alkukartoituksen avulla työpajaohjaajat kartoittivat ilmoittautuneiden osallistujien tilanteita ja loivat niiden pohjalta suunnitelmia työpajojen sisällöistä. Alkukartoituksen tavoitteena oli myös aktivoida ilmoittautuneita osallistumaan työpajoihin.

2.2 Alku- ja loppukysely osallistujien kokemuksien mittareina

Ensimmäisen työpajan alussa osallistujille jaettiin alkukyselylomakkeet, joihin he saivat vastata joko kyllä tai en -vastauksilla tai asteikolla 1–5. Yksi tarkoittaen vähän, kaksi melko vähän, kolme jonkin verran, neljä melko paljon ja viisi paljon. Identtinen loppukyselylomake täytettiin viimeisen työpajan alussa. Kyselylomakkeen tavoitteena oli tarkastella osallistujien kokemia muutoksia työpajakokonaisuuden myötä seuraavissa asioissa:

1. Oletko kokenut saavasi apua maksuvaikeuksien hoitamiseen? (kyllä/en)
2. Kuinka paljon sinulla on tietoa, miten maksuongelmia voi hoitaa? (Asteikko 1–5)
3. Tunnetko häpeää maksuvaikeuksistasi? (Asteikko 1–5)
4. Oletko puhunut maksuvaikeuksistasi muille ihmisille? (Asteikko 1–5)
5. Oletko kokenut maksuvaikeuksista puhumisen helpottavan omaa tilannettasi? (Asteikko 1–5)
6. Oletko aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa? (Asteikko 1–5)

Kysymyksen lisäksi kyselylomakkeessa oli vapaa kommenttipohja, johon vastaajalla oli mahdollisuus täydentää lisätietoa tai antaa palautetta. Kaikki osallistujat täyttivät kyselylomakkeen ennen työpajakokonaisuutta ja sen jälkeen.

2.3 Osallistujien havainnot

Työpajoissa osallistujien omista havainnoista keskusteltiin ryhmässä. Osallistujia kannustettiin myös aktiivisesti ajattelemaan työpajoissa koettuja oivalluksia, sekä havainnoimaan niiden vaikutuksia arjessa. Viimeisessä työpajassa keskusteltiin ryhmässä työpaja-

jakokonaisuuden synnyttämistä kokemuksista sekä vaikutuksista. Työpajaohjaajat kirjassivat osallistujien työpajoissa syntynyttä omatoimista havainnointia jokaisen työpajan päätteeksi.

Ryhmäkeskusteluissa kysyttiin muun muassa: Oletko huomannut muutoksia omassa ajattelussa edellisen työpajan jälkeen? Oletko havainnoinut muutoksia käytöksessäsi, aktiivisuudessa tai henkisessä hyvinvoinnissa työpajakokonaisuuden aikana? Koetko tilanteesi muuttuneen? Onko sinulla tietoa, miten jatkat maksuvaikeuksien käsittelemistä jatkossa? Myös ryhmäkeskusteluissa syntyneet osallistujien havainnot kirjattiin ylös aina jokaisen työpajan päätteeksi.

2.4 Työpajaohjaajien tulkintojen jalostaminen jatkotoimintaan

Jokaisen pidetyn työpajan jälkeen työpajaohjaajat jäivät työpajatilaan kirjaamaan ja keskustelemaan havainnoistaan. Havainnot kirjattiin joko käsin tai nauhoitettiin. Työpajaohjaajien havainnot liittyivät osallistujien tilanteisiin, muutoksiin ajatuksissa tai toiminnassa sekä osallistujien esittämiin toiveisiin työpajojen jatkon kannalta. Havainnot huomioon ottaen työpajaohjaajat suunnittelivat seuraavan työpajan sisällön sekä pohtivat työpajakokonaisuutta toimivuuden kannalta. Nauhoitukset litteroitiin jokaisen työpajan päätteeksi ja tulostettiin työpajaohjaajille seuraavan työpajakerran aloituspalaveria varten.

Työpajakokonaisuuden jälkeen työpajaohjaajat kävivät läpi alku- ja loppukyselyiden vastauksia sekä osallistujien avointa palautetta. Viimeisellä tapaamiskerrallaan työpajaohjaajat pohtivat hankkeen onnistumista ja jatkokehitystä sekä vastaavanlaisen toiminnan tarpeellisuutta yhteiskunnassa.

2.5 Aineiston dokumentointi ja salassapitovelvollisuus

Vain satasen laina –hankkeessa tuotetut aineistot säilytettiin työpajakokonaisuuden aikana erillisessä kansiossa Soidinahon kotona. Osallistujien lähettämät sähköpostit, kuten alkukartoituskyselyt sekä palautteet, tallennettiin muistitikulle ja poistettiin sähköpostista osallistujien henkilöllisyyden salaamiseksi. Työpajoissa osallistujat saivat valita, otavatko tuottamansa materiaalin itselleen vai luovuttavatko ne hankkeen johtajalle Soidinaholle. Kaikki materiaali tuotettiin osallistujien toimesta nimettömänä. Työpajoissa täytettyihin kyselylomakkeisiin osallistujat merkitsivät nimikirjaimensa. Työpajaohjaajien

nauhoitteet litteroitiin ja poistettiin ääniteltä jälkeä. Litterointeihin ja muihin muistiinpanoihin osallistujien nimet muutettiin tai heistä käytettiin esimerkiksi nimitystä ”nuorempi naisosallistuja”. Nämä toimenpiteet toteutettiin osallistujien identiteetin salaamiseksi. Työpajaohjaajat allekirjoittivat työsojmusten yhteydessä myös salassapitosopimuksen koskien osallistujien identiteettejä. Sopimuksen mukaan työpajaohjaajat eivät saa keskustella ulkopuolisten kanssa työpajojen sisällöstä niin, että osallistujien identiteettien paljastuminen vaarantuisi. Opinnäytetyössä henkilöiden nimet, iät ja perhesuhteet on muutettu osallistujien identiteetin salaamiseksi.

3 KÄSITTEISTÖ JA TIETEENALAT

Vain satasen laina -hankkeessa maksuvaikeuksia käsiteltiin velka- ja talousneuvonnan, psykoterapian sekä soveltavan taiteen keinoin. Tässä luvussa käydään läpi maksuvaikeuksiin liittyvää käsitteistöä. Tavoitteena on avata lukijalle maksuvaikeuksiin liittyvää sanastoa. Luvun loppupuolella esitellään vielä psykoterapian, soveltavan taiteen ja veritaistuen käsitteistöä, sillä ne liittyvät tämän opinnäytetyön tarkastelemaan sisältöön.

Maksuvaikeuksissa oleva henkilö ei kykene hoitamaan laskujaan sovitusti. Usein laskujen maksaminen käy työlääksi ja velkoja maksetaan uusilla veloilla. Tätä kutsutaan velkakierteeksi. Takuusäätiön tuottamassa materiaalissa todetaan, että maksuvaikeuksissa oleva ihminen ajautuu usein ulosoton asiakkaaksi. Velkoja voi periä saataviaan viimeisijassa ulosoton kautta, ellei velallinen maksa velkaa vapaaehtoisesti maksuhuomautusten tai -vaatimusten perusteella. Siten ulosotto on velan pakkoperintää, mutta se perustuu lakiin. Tosin ulosotossakin on vielä mahdollisuus maksaa velkoja vapaaehtoisesti. Ulosotto on joissakin tilanteissa jopa hyvä keino hoitaa velkoja. Ellei maksukykyä ole, ulosottoviranomainen välittää siitä luotettavan tiedon velkojille ja turhat perintäyritykset jäävät pois. Ulosotto on yhdenlainen keino ratkaista velkaongelmat joko pysyvästi tai väliaikaisesti. (Takuusäätiö 2019 a.)

Maksuvaikeuksissa oleva henkilö voi joko jäädä ulosoton asiakkaaksi ja selvittää maksuja maksujärjestelyillä tai hakeutua maksu- ja velkaneuvontaan, jonka kautta on mahdollista hakea velkajärjestelyyn. Jos tulot eivät riitä millään keinolla kaikkien velkojen ja laskujen maksamiseen, ratkaisuna voi olla yksityishenkilön velkajärjestely. Siinä velkoja maksetaan oman maksukyvyn mukaan noin kolmen, viiden tai kymmenen vuoden ajan ja loput velat annetaan anteeksi. (Takuusäätiö 2019 b.) Myös Takuusäätiön takaama pankkilaina voi olla mahdollinen ratkaisu maksuvaikeuksien selvittämiseen, mikäli henkilöltä löytyy maksukykyä. Lisäksi on olemassa pieniä avustusmahdollisuuksia velkojen hoitamiseen muun muassa seurakuntien diakoniatöimistöjen tuella.

Oikeuslaitoksen materiaalin mukaan velka- ja talousneuvonta käsittää yksilölle tarjottavaa apua maksuvaikeuksien kartoittamisessa sekä apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Talous- ja velkaneuvonnan asiantuntijat auttavat velkajärjestelyn hakemiseen käräjäoikeudelta sekä maksuohjelman tai muiden asiakirjojen hoitamisessa. Vuoden 2019 alusta yksityishenkilöt ja pienet yritystoimijat (esim. toiminimiyrittäjät) saavat velka- ja talousneuvonnan palveluita maksutta oikeusaputoimistosta. (Oikeus 2019.) Maksullista

velka- ja talousneuvontaa voi hakea myös yksityiseltä puolelta. Velka- ja talousneuvonnassa kartoitetaan aluksi maksuongelmien kokonaistilanne, minkä jälkeen velkaneuvojat voivat joko sovintoneuvotella velkojien kanssa tai auttaa hakeutumaan velkajärjestelyyn.

Velkajärjestelyssä oleva henkilö suorittaa kokonaisveloistaan osasuoritusta, joka on laskettu hänen maksukykynsä perusteella. Velkajärjestelyn kesto on tilanteesta riippuen kolmesta kymmeneen vuoteen, jonka jälkeen henkilö vapautuu velkojensa loppusummasta. Velkajärjestelyä haetaan käräjäoikeudesta ja hakemuksen tekemisessä auttaa velka- ja talousneuvoja. Velkajärjestelyyn pääseminen edellyttää, ettei hakijalla ole olemassa muuta ratkaisua maksuvaikeuksien selvittämiseen, kuten esimerkiksi maksusopimukset velkojien kanssa, Takuusäätiön pankkilainan takaus, kunnan sosiaalinen luotto tai velkojen poismaksaminen ulosoton kautta. (Takuusäätiö 2019 c.)

Vain satasen laina -hankkeessa maksuvaikeuksia käsiteltiin velka- ja talousneuvonnan lisäksi psykoterapian ja soveltavan taiteen sekä teatterilähtöisten harjoitteiden avulla. Pro Soveltavan taiteen tilan puheenvuorojen mukaan soveltava taide käsittää erilaisten taidemuotojen soveltavan käyttötarkoituksen erilaisissa yhteisöissä tai projekteissa. Soveltavassa taiteessa keskiössä ovat vuorovaikutus ja kohtaaminen. Soveltava taide tutkii, luo uusia siltoja kohti muita yhteiskunnan osa-alueita ja prosesseja. (Prost ry 2019.)

Vain satasen laina -hankkeessa käytettiin teatterilähtöisten harjoitteiden toiminnallisia menetelmiä. Teatterilähtöiset harjoitteet ovat teatteriin pohjautuvia harjoitteita, joiden avulla herätetään luovuutta, kehitetään ilmaisua tai luodaan ryhmähenkeä. Niiden avulla ryhmä voi tutkia erilaisia aiheita ja käsitellä niitä toiminnallisesti. Työtapoina voivat olla oman mielipiteen ilmaiseminen ottamalla paikka tilassa tai janalla. Ajatuksia, asenteita, mielipiteitä voidaan tuoda esiin myös muiden ilmaisumuotojen, kuten käsillä tekemisen, liikkeen tai musiikin kautta. Toiminnalliset menetelmät eivät kuitenkaan sisällä draamallisia jännitteitä. (Ventola & Renlund 2005, 87.)

Vain satasen laina -hankkeessa toimi työpajaohjaajana psykoterapeutti Jari Hautamäki. Hankkeen käsittelemän aiheen, maksuvaikeuksien, vuoksi hankkeessa oli hyvä olla mukana mielentoiminnan ammattilainen, joka pystyi ammattitaidollaan käsittelemään henkistä hyvinvointia tai pahoinvointia sekä havainnoi osallistujien tilanteiden kehitystä. Hutunen ja Kaisla (2015) mainitsevat, että psykoanalyysin ja psykoanalyttisen terapian menetelmillä pyritään – loogisessa mielessä – seuraavaan: potilaan on voitava mahdollisimman kattavasti ja vapaasti näyttää itsensä; ongelmat ja niiden taustalla vaikuttavat

tekijät voivat tulla käsittelyyn ainoastaan näyttäytymällä. On siten luotava kehys, jossa olisi mahdollisimman vähän näyttäytymisen esteitä. (Huttunen & Kaisla 2015, 32.)

Psykoterapeutti Hautamäen toimenkuvaan työpajakokonaisuudessa ei kuulunut hoidollinen osuus. Sen sijaan Hautamäen psykoterapeutin kokemusta hyödynnettiin turvallisen työpajakokonaisuuden luomiseksi, jossa osallistujalla olisi luottavainen olo jakaa tunteitaan ja kokemuksiaan. Hautamäen johdolla luottamusta työpajojen sisältöihin ja muihin osallistujiin luotiin muun muassa määrittelemällä työpajojen pelisäännöt sekä avaamalla työpajojen rakenteita. Hautamäki myös tarkkaili osallistujien henkistä hyvinvointia ja pyrki ohjaamaan osallistujia oivaltamaan omaa toimintaansa.

Työpajoissa tutkittiin myös, miten osallistujat kokevat vertaistuen ja sen vaikutuksen omaan henkiseen hyvinvointiinsa. Vertaistuella tarkoitetaan kokemukseen perustuvaa ihmisten keskinäistä tukea (Mikkonen & Saarinen 2018, 9). Mikkosen ja Saarisen mukaan vertaisuuden voima ja tuen onnistuminen perustuvat niin yksilötuessa kuin ryhmäsäkin samoihin tekijöihin. Niitä ovat muun muassa toivon herättäminen, tiedon saaminen sopivina annoksina, sosiaalisten taitojen oppiminen, ryhmän keskinäinen oppiminen, ryhmän yhtenäisyys ja älyllinen pohtiminen sekä ilmiöiden universaalisuus. (Mikkonen & Saarinen 2018, 9.)

4 MAKSUVAIKEUKSIEN TAUSTAA

Maksuvaikeuksia ja niihin liittyviä laillisia ja eettisiä näkökulmia on tarkasteltu tiiviisti siitä asti, kun pienlainat yleistyivät Suomessa 2000-luvulla. Pienlainoilla, niin sanotuilla ”pikavipeillä”, on yleensä lyhyt maksuaika ja korkeat korot. Lainasummat vaihtelevat 20-300 euron välillä. Pikalainoja otetaan joko matkapuhelimen välityksellä tai internetissä. Yleensä laina siirtyy asiakkaan tilille saman tien lainahakemuksen jälkeen. Pikalainayritykset kasvoivat vauhdilla 2000-luvun loppupuolella. Esimerkiksi vuonna 2005 pikaluottoyrityksiä oli yhteensä 21 kappaletta, kun vuonna 2008 niitä puolestaan oli 53 kappaletta (Valkama & Muttillainen 2008, 9). Vuonna 2007 perustettiin Suomen Pienlainayhdistys ry., jonka tavoitteena oli luoda pienlainatoiminnalle eettisiä sääntöjä. Pienlainayhdistys lopetti toimintansa vuonna 2013 eduskunnan määräämän korkokaton vuoksi. Lain mukaan pienemmissä kuin 2000€ pikavipeissä todellinen vuosikorko saisi olla maksimis- saan viitekorko + 50 %. Lakimuutos poisti markkinoilta osan pikavippiä tarjoavista yrityksistä, mutta edelleen pikavippiä on mahdollista hakea. (Pienlainayhdistys 2019.)

Pikavippien tilalle tai rinnalle on tullut uusia luottoja, esimerkiksi yhdistelmälainoja, kulu- tusluottaja ja limiittilainoja. Limiittilainoissa kuluttaja voi hakea suurempaa lainasummaa, mutta nostaa pienempiä osia siitä kerrallaan. Syyskuussa 2019 voimaan tullut uusi laki- muutos muutti kulutusluotoille aiempaa tiukemman 20 prosentin korkokaton edellisen 50 prosentin sijaan ja rajasi muut lainanhoitokulut enintään 150 euroon vuodessa (Yle 2019 a). Ylen uutisen mukaan tämä lakimuutos saattaa tulevaisuudessa aiheuttaa hetkellisesti maksuhäiriömerkintöjen kasvua. Yritykset eivät välttämättä uskalla ottaa riskiä myöntä- mällä lainoja pienemmillä koroilla asiakkaille, joiden maksukyky voidaan lukea heikoksi. Tämä saattaa tulevaisuudessa kasvattaa aiempaa suurempaa määrää maksuvaikeuk- sissa kamppailevia henkilöitä, jotka tarvitsevat apua niin henkisesti kuin taloudellisessa ahdingossa.

Maksuvaikeuksien taustalla saattaa olla erilaisia ongelmia kuten työttömyys, sairastumi- nen, avioero, päihdeongelmat, epäonnistunut yritystoiminta tai peliriippuvuus. On myös hyvin todennäköistä, että maksuvaikeuksien taustalla on taloudenhallinnan osaamatto- muutta tai liikakulutusta tuloihin nähden. Uutisointi aiheesta on kasvanut tämän vuositu- hannen aikana. Uutiskanavat tilaavat yksityisiä tutkimuksia aiheesta, ja jopa henkilö- haastatteluja on noussut esille valtakunnan mediassa. Uutiskanava Ylen Asiakastieto Groupilta vuonna 2019 tilaaman tutkimuksen mukaan maksuhäiriöisten ihmisten määrä

on noussut Suomessa yli 380 000:een. Asiakastieto Groupin mukaan maksuhäiriöisten määrä on kasvanut vuodessa 4 000 ihmisellä. (Yle, 2019b.) Maksuhäiriöitä omaavat ihmiset muodostavat tällä hetkellä yli 5 prosenttia Suomen väkiluvusta. OK Perinnän vuonna 2017 tilaaman TNS Kantarin toteuttaman maksuvaikeuksia ja perintäalaa koskevan tutkimuksen mukaan 64 % kyselyyn vastanneista suomalaisista kertoo häpeävänsä perintäkirjeen saamista. 43 % kaikista vastaajista koki perintään liittyvän häpeän lannistavana ja uskoi sen estävän maksuvaikeuksiin tarttumista. (OK Perintä 2019.)

Maksuvaikeuksiin liittyy usein häpeäntunne. Häpeä on tunne, joka saa ihmisen miettimään tekojansa etukäteen ja harkitsemaan omia toimia. Häpeä voi kuitenkin rajoittaa ja kaventaa elämää tarpeettomasti. Häpeän tunteet ovat usein yksilöllisiä ja lapsuudessa opitut säännöt vaikuttavat siihen, mikä meistä tuntuu hävettävältä. (Suomen Mielenterveys ry 2019.) Häpeään liittyy usein kokemus vähäpätöisyydestä, mitättömyydestä sekä arvottomuudesta. Häpeän tunne saattaa aiheuttaa henkilössä halua piiloutua toisilta ihmisiltä. (Malinen 2005, 95.) Epäonnistuminen taloudellisesti saattaa vaikuttaa suhteettoman paljon ajatuksiimme itsestämme tai kyvyistämme yksilöinä tai osana yhteiskuntaa. Usein maksuvaikeuksissa oleva ihminen leimaa itse itsensä, ”En ansaitse apua, koska tein tämän itse itselleni.” Häpeäleimaa voidaan vähentää lisäämällä oikeaa tietoa, jotta turhat pelot ja luulot saadaan vähenemään. Esimerkiksi taide eri muodoissaan on saanut tässä asiassa paljon hyvää aikaan. (Korkeila ym. 2011, 36.)

Maksuvaikeuksista kärsivät ihmiset saattavat lannistua häpeäntunteen vuoksi. Tästä voi pahimmillaan seurata passiivisuutta, masentuneisuutta ja jopa itsetuhoisia ajatuksia. Usein maksuvaikeuksien selvittely vaatii vuosia, ellei vuosikymmeniä. Samaan aikaan maksuvaikeuksien keskellä henkilö kamppailee häpeän tunteen ja arvottomuuden kanssa. Maksuvaikeuksiin liittyvät palvelut ovat lisäksi sirpaloituneet eri sektoreille, eikä välttämättä asiakkaan kanssa toimivat asiantuntijat edes tiedä, mitä palveluita asiakkaalle voisi tai tulisi tarjota.

Erytisesti kolmas sektori, mutta myös viranomaiset ovat tunnistaneet puutteita ylivelkaantuneiden kokonaisvaltaisessa kohtaamisessa. Nykyinen järjestelmä kuluttajien velkaongelmien hoitamisessa on pirstaleinen, kankea ja raskas. Ylivelkaantuneet hakeutuvat avun piiriin liian myöhään ja ratkaisujen saaminen velkojen järjestelmiseksi vie kauan. Suomesta puuttuu mekanismeja, jotka reagoisivat velkaongelmiin ajoissa. Siiloutuneelle palvelujärjestelmälle on tunnusomaista, että mikään taho tai tahot eivät välttämättä ota moniongelmaisen ylivelkaantuneen tilanteesta kokonaisvastuuta. (Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta, Peura-Kapanen ym. 2016, 9.)

Vain satasen laina -hankkeessa mukana ollut työpajaohjaaja, velka- ja talousneuvoja, Leena Metsä-Ketelä on ollut mukana perustamassa ja ohjaamassa 1990-luvulla toimineita Nivel-vertaistukiryhmiä (Nimettömät Velalliset). Näissä ryhmissä maksuvaikeuksien kanssa kamppailevat henkilöt saivat keskustella tilanteistaan vertaistukiryhmissä ja kuulla kokemuksia vastaavanlaisissa tilanteissa olevilta henkilöiltä. Metsä-Ketelän mukaan 90-luvun lamakriisissä ryhmät koettiin osallistujien taholta äärimmäisen tarpeelliseksi. Vertaistuki koettiin Vain satasen laina -työpajoissakin erittäin merkitykselliseksi. Korkeila ym. korostavat, että vertaistukea on vaalittava ja sitä on tarjottava aktiivisesti toipumisen alkuvaiheessa oleville mielenterveyskuntoutujille. Siten myös jo kuntoutuneet kokevat olevansa arvokkaita yhteiskunnan jäseniä, joilla on paljon annettavaa. (Korkeila ym. 2011, 37.)

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan vuonna 2016 toteuttamassa Ylivelkaantumisen ehkäisy ja hoidon tehostaminen -tutkimuksessa haastateltavat nostavat esiin ylivelkaantuneiden kokeman häpeän ja lamaantuneisuuden talousongelmien vuoksi. Velkaantuneilla on usein myös terveydellisiä ongelmia ja riippuvuuksia, jotka saattavat aiheuttaa tai pahentaa velkaantumista ja heikentää kykyä hoitaa omaa taloutta. Kokonaiskuvan luomiseksi asiakkaan kuulemista kasvokkain korostetaan. Monet velkaantuneista tarvitsevat erilaisten ammattilaisten tukea, jotta selviäisivät veloistaan, pystyisivät jatkossa hallitsemaan raha-asiansa ja saisivat elämänsä myös muuten kuntoon. Moni heistä ei pysty yksin selvittämään asioitaan tai edes kulkemaan asiantuntijalta toiselle. Osa velkaantuneista tarvitsee tukea kanssakäymiseen myös perintäyhtiön tai ulosoton kanssa. (Peura-Kapanen ym. 2016, 43).

Maksuvaikeuksissa olevat henkilöt voivat kokea henkisiä ongelmia, joista pahimmillaan voi seurata yksilön syrjäytymistä yhteiskunnasta. Yhteiskunnan asenne maksuvaikeuksissa oleviin henkilöihin on edelleen rankaiseva. Esimerkiksi Suomessa maksuvaikeuksissa olevalla henkilöllä ei ole mahdollisuutta aloittaa uutta yritystoimintaa nimissään. Maksuvaikeuksissa kamppaileva henkilö tarvitsee laajaa tukea kuntoutuakseen yhteiskunnan täysipainoiseksi jäseneksi. Hänellä tulisi olla tarvittava määrä tietoa avun hakeamiseen, talous- ja velkaneuvontaa, kuntoutusta mielenterveyspuolella, vertaistukimahdollisuutta sekä talouden hallintaan liittyvää opastusta. Tämän vuoksi tulisi kiinnittää erityistä huomiota monipuoliseen kuntoutukseen, riittävään yhteistyöhön eri sektoreiden välillä sekä mahdollisimman laajan tiedon välittämiseen maksuvaikeuksiin ajautuneelle henkilölle.

5 TYÖPAJAOHJAAJAT JA HEIDÄN ODOTUKSENSA

Vain satasen laina -hankkeen moniammatillisessa työryhmässä työpajaohjaajan rooleissa toimivat teatteri-ilmaisun ohjaaja Juulia Soidinaho, psykoterapeutti Jari Hautamäki sekä velka- ja talousneuvoja Leena Metsä-Ketelä. Työpajoissa Soidinaho vastasi ryhmätoiminnasta sekä toiminnallisista harjoitteista, Hautamäki ryhmäkeskustelujen ohjaamisesta sekä osallistujien hyvinvoinnista ja Metsä-Ketelä henkilökohtaisesta velka- ja talousneuvonnasta.

Teatteri-ilmaisun ohjaaja Soidinaho on toteuttanut Etelä-Pohjanmaalla useita projekteja ja hankkeita, joissa on käytetty soveltavan taiteen menetelmiä ryhmätyöskentelyssä. Soidinaho työskentelee Seinäjoella soveltavan taiteen yhdistyksen KultSi – Kulttuurikollektiivi Sillan projektijohtajana sekä Teatteri Hysterian toimitusjohtajana. Soidinaho on vastaanottanut KultSi – Kulttuurikollektiivi Sillan toiminnasta Seinäjoen kaupungin kulttuuripalkinnon vuonna 2015 sekä Ilkka-sanomalehden ja Etelä-Pohjanmaan lehtiyhtymän Artturi Leinosen palkinnon vuonna 2016. Soidinaho toimi Vain satasen laina -hankkeen työpajoissa ryhmätyöskentelyn, vertaistuen sekä taiteellisten menetelmien ohjaajana.

Psykoterapeutti Jari Hautamäellä on pitkän linjan kokemus muun muassa Lyömätön linja -järjestön toiminnanjohtajana. Hän on Lyömätön linja -järjestön toiminnan ohella tuottanut psykoterapiaa, työnohjauksia ja valmennuksia sekä erilaisia koulutus- ja kehittämistehtäviä. Hautamäki on ollut kehittämässä myös useita nykyisin toimivia työmalleja, kuten Katkaise Väkivalta -yhteistoimintamallia, Lyömätön tie – Väkivallan katkaisuohtelmaa, Dialogifoorumia ja Tunnefoorumia. Hän on saanut työstään valtakunnallista tunnustusta, kuten Kettil Bruun -palkinnon ja osallistunut useisiin tutkimus- ja kirjallisuusprojekteihin. (Hautamäki Training Oy 2019). Jari Hautamäki toimi Vain satasen laina -hankkeessa psykoterapeutina sekä toimii ryhmäkeskustelun ohjaajana työpajakokonaisuu-den aikana.

Velka- ja talousneuvoja Leena Metsä-Ketelällä on monen vuosikymmenen työkokemus velkaneuvonnasta. Hän on hoitanut velkajärjestelyhakemuksia ylivelkaisten kanssa vuodesta -92 asti ja toiminut myös velkajärjestelyjen selvittäjän työtehtävissä käräjäoikeudelle vuodesta -93 asti. Metsä-Ketelä on miehensä Jorma Metsä-Ketelän kanssa toiminut perustajina sekä vetäjinä 90-luvulla toimineessa Nivel (Nimettömät velalliset) Pohjanmaa -yhdistyksessä ja he ovat avustaneet vastaavia ryhmiä aloittamaan toimintaansa

useissa muissa kaupungeissa. (Metsä-Ketelä 2019). Metsä-Ketelä toimi Vain satasen laina -hankkeessa henkilökohtaisena velka- ja talousneuvojana.

Ohjaajien odotukset työpajojen suhteen

Työpajaohjaajat aloittivat työpajakokonaisuuden suunnittelemisen keskustelemalla odotuksistaan työpajojen suhteen. Keskustelu dokumentoitiin muistioksi. Työpajaohjaajat tiedostivat, että osallistujia voi olla vaikea saada mukaan työpajoihin aiheen arkaluonteisuuden vuoksi. Myös kaupungin pienuus mietitytti työpajaohjaajia. Työpajaohjaajien mielestä oli mahdollista, että osallistujia pelottaisi kohdata työpajoissa tuttuja ihmisiä. Työpajaohjaajat tiedostivat myös, että aiheeseen liittyvä häpeä on usein niin suuri, että se estää aiheen käsittelyä muiden kanssa.

Maksuvaikeuksien taustasta keskusteltaessa työpajaohjaajat pyrkivät huomioimaan erilaisten tilanteiden mahdollisuudet. Joillakin osallistujista saattaisi olla esimerkiksi peliongelmiä, henkisiä ongelmia tai alkoholiongelmia. Joillakin osallistujista saattaisi olla hankalia tilanteita takaajien, perheiden tai sukulaisten kanssa. Työpajaohjaajat tiedostivat myös, että talousneuvontaa annetaan usein liian myöhään, jo silloin, kun talous on jo kaatunut tai kaatumaisillaan. Myös osallistujien erilaiset taustat, iät ja tilanteet voisivat vaikuttaa työpajojen sujuvuuteen ja vertaistuen potentiaaliin vaikutuksiin.

Työpajaohjaajat pohtivat myös, että talousongelmien taustalla saattaisi olla avioeroa, konkurssia, huoletonta rahankäyttöä, peliongelmiä ja myös sukupolvelta toiselle perittyjä käyttäytymismalleja. Myös osallistujien aktiivisuus tarttua maksuvaikeuksien käsittelemiseen saattaisi olla vähäistä. Työpajaohjaajat keskustelivat ulosoton passivoivasta vaikutuksesta ja tiedostivat, että maksuvaikeuksien käsittelemisessä tarvittava aktiivisuus voi olla suurikin kynnyks kynnys maksuvaikeuksien hoitamiseen.

Työpajaohjaajat päättivät, että työpajatilan tulisi olla hieman syrjässä Seinäjoen keskustasta, jotta se helpottaisi osallistujien saapumista paikalle. Työpajatilaa ei myöskään julkistettaisi ilmoituksissa, vaan tarvittavat osoiteinformaatiot työpajatilasta lähetettäisiin pelkästään ilmoittautuneille. Työpajailmoituksissa päätettiin korostaa työpajojen mahdollisuutta auttaa osallistujia niin henkisissä ongelmassa kuin velka- ja talousneuvonnassa. Myös hankkeen tavoitteet tutkia maksuvaikeuksien käsittelemistä moniammatillisesti päätettiin tuoda ilmoituksissa julki. Työpajaohjaajat toivoivat, että tutkimustuloksista syn-

tyvä opinnäytetyö ja julkaisu sekä ennaltaehkäisevä näytelmä voisivat houkutella mahdollisia osallistujia ilmoittautumaan ollakseen osa suurempaa kokonaisuutta maksuvaikeuksien käsittelemisessä ja siihen liittyvien palveluiden kehittämisessä.

Työpajaohjaajat kartoittivat toisella tapaamiskerrallaan ilmoittautuneiden tilanteita alkukartoituskyselyn perusteella. Alkukartoituskyselyiden myötä työpajaohjaajat suunnittelivat työpajakokonaisuuden löyhän rakenteen sekä ensimmäisen työpajan sisällön. Työpajaohjaajat olivat samaa mieltä, että työpajoissa tulisi kuunnella osallistujien toiveita ja muokata toimintaa heidän toivomaansa ja tarvitsemaansa suuntaan. Alkukartoituskyselyn perusteella työpajaohjaajat saivat osittaista kokonaiskuvaa osallistujien elämäntilanteista sekä maksuongelmien nykytilanteesta.

6 OSALLISTUJIEN TILANTEIDEN ALKUKARTOITUS

Kahdeksasta ilmoittautuneesta viisi vastasi ottavansa työpajapaikkansa vastaan ja näistä kolme ilmoittautunutta palautti sähköpostilla lähetetyn alkukartoituslomakkeen täytettynä ennen työpajojen alkamista. Yksi osallistujista täytti ja palautti alkukartoituslomakkeen ensimmäisen ja toisen työpajan välissä. Yksi osallistujista jätti alkukartoituslomakkeen täyttämättä. Näiden alkukartoituslomakkeiden ja ohjaajien ensimmäisen työpajan havaintojen myötä osallistujat ja heidän tilanteensa kartoitettiin.

Seuraavaksi tutustutaan hieman työpajan osallistujiin ja heidän tilanteisiinsa. Osallistujien nimet, iät, sekä perhetilanteet on muutettu osallistujien henkilöllisyyden salaamiseksi.

6.1 Avioeron jälkeen yllätyksenä tulleet ulosottovelat

Alkukartoituksen mukaan Maria, noin 58-vuotias nainen, on joutunut maksuvaikeuksiin vuosi sitten, kun ulosotto alkoi ottaa osuuttaan Marian palkasta. Ulosottovelkoja kertyi talosta avioeron jälkeen. Ulosottovelat tulivat Marialle yllätyksenä. Maria on selvittänyt velkajärjestelyyn hakeutumista ja tuntee olonsa kaikkien järjestelyjen keskellä uupuneeksi. Hän ei ole tyytyväinen siihen, millä tavalla velallisiin suhtaudutaan. Marian on ollut vaikeaa luottaa siihen, että kaikista menoista selvittää. Hän pelkää, että velkajärjestelyssä ei oteta huomioon toimeen tulemiseen tarvittavaa rahamäärää. Mariaa pelottaa velkajärjestelyssä, mikäli se toteutuu, suurempi summa, jota maksetaan kolmen vuoden ajan.

6.2 Peliongelmat maksuvaikeuksien taustalla

Alkukartoituksen mukaan Tuukka on noin 33-vuotias mies, jolla on pitkä historia maksuvaikeuksista. Hän on ollut muutaman vuoden ulosoton asiakkaana. Maksuvaikeuksien syy on rahapelaaminen, mutta nyt Tuukka on ollut reilusti yli vuoden palaamatta. Tuukka on aiemmin hakenut apua velkaneuvonnasta. Hänellä on tietoa maksuvaikeuksien selvittelemisestä jonkin verran, mutta kokee, että apua on silti vaikea saada, vaikka tietoa

olisikin tilanteen selvittämiseen. Tuukka on kokenut maksuvaikeuksien selvittämisen uuttavana ja se on aiheuttanut hänelle voimattomuutta sekä saamattomuutta tehdä asioiden eteen mitään.

6.3 Syyllisyys maksuvaikeuksista

Alkukartoituksen mukaan Minna on noin 32-vuotias viiden lapsen äiti. Ulosottoon hän on ajautunut vuosia sitten. Maksuvaikeuksien syntymisen syy on Minnan mielestä peliongelmat, jotka johtuivat aikoinaan ”tyhjän olon” täyttämisestä. Lopulta Minnan peliongelmat kärjistyivät niin, että palkka ei riittänyt laskujen maksamiseen. Tästä alkoi Minnan velkakierre, jossa edellistä lainaa maksettiin uudella lainalla. Minna ei ole kokenut saaneensa tukea tai ymmärrystä tilanteelleen mistään. Hän on haaveillut pitkään maksuongelmien hoitamisesta, mutta kokee, ettei ansaitse apua maksuvaikeuksien selvittämiseen, sillä hän on omien sanojensa mukaan ”itse syypää tilanteeseen”. Minna ei ole koskaan puhunut maksuvaikeuksistaan muille kuin avopuolisolleen. Työpajat jännittävät Minnaa kovasti, sillä peliriippuvuus on hänelle suuri häpeän taakka. Hän ei myöskään koe, että voisi saada apua maksuvaikeuksien hoitamiseen, sillä hänen velkansa ovat liian suuret.

6.4 Koko aikuiselämä maksuvaikeuksissa

Alkukartoituksen mukaan Suvi on noin 41-vuotias nainen, joka on ollut maksuvaikeuksissa koko aikuiselämänsä. Velkakierre alkoi ensimmäisen parisuhteen aikana ja jatkui sen jälkeen siihen asti, kunnes Suvi huomasi olevansa maksukyvytön. Suvi on aiemmin ollut velkaneuvonnassa, mutta velkajärjestelyyn maksettavaksi laskettu kuukausisumma oli liian suuri ja Suvi jätti velkajärjestelyyn hakemisen kesken. Suville pahinta on häpeän tunne, joka kalvaa, kun ei pysty saamaan mitään hankintoja omalle nimelleen. Hänelle on vaikeaa rahan hallinta ja hänelle tulee stressiä pelkästään jo siitä, ettei voi lyhentää velkaa tarpeeksi.

6.5 Vastoinkäymisten unohtaminen pikalainoilla

Alkukartoituksen mukaan Emma on noin 25-vuotias nuori nainen. Emma on joutunut maksuvaikeuksiin pikalainojen vuoksi. Pikalainoja hän on ottanut juhlimiseen ja erilaisiin

tavarahankintoihin. Lainaa ulosotossa on muutaman tuhannen euron verran. Emma on hakeutunut hoitoon mielenterveydellisistä syistä. Hänen terveydentilansa on tutkimuksen alla työpajojen aikana ja hänelle yritetään löytää sopivaa hoitoa. Emma on työpajojen aikaan sairauslomalla.

7 VAIN SATASEN LAINA -HANKKEEN TYÖPAJAT

Vain satasen laina -hankkeen työpajoja järjestettiin syksyllä 2019 yhteensä viisi kappaletta. Kestoltaan työpajat olivat puolitoistatuntisia ja ne aloitettiin aina kahvien äärellä. Työpajat toteutettiin Seinäjoella Ruusula-juhlatilassa, joka tarjoaa pito- ja juhlapalveluja (Alitar 2019). Ruusulan valinta työpajatilaksi keräsi osallistujilta kiitoksia ensimmäisen työpajan jälkeen käydyssä keskustelussa. Tila koettiin valoisaksi ja kauniiksi.

Työpajaohjaajat olivat suunnitelleet työpajakokonaisuudelle löyhän rakenteen. Alkuun kartoitettaisiin osallistujien tilanteita, keskusteltaisiin niistä ryhmässä ja sen jälkeen työpajat muuttuisivat tulevaisuutta ja toimintaa kohti suuntautuviksi. Jokaisen työpajan aikana yhdelle tai kahdelle osallistujalle annettaisiin 40–45 minuuttia henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa työpajaohjaaja Leena Metsä-Ketelän toimesta erillisessä tilassa. Työpajaohjaajat sopisivat aina työpajan jälkeen seuraavan työpajan sisällöstä osallistujien toiveita kuunnellen ja niihin reagoiden.

7.1 Ensimmäisessä työpajassa osallistujien tarinat esiin

Vain satasen laina -hankkeen ensimmäinen työpaja toteutettiin elokuun lopulla. Työpajaohjaajat teatteri-ilmaisun ohjaaja Juulia Soidinaho, psykoterapeutti Jari Hautamäki sekä velka- ja talousneuvoja Leena Metsä-Ketelä olivat osallistujia vastassa terassilla. Osallistujia saapui paikalle vähitellen ja lopulta terassilla oli istumassa kolme työpajaohjaajaa ja kolme osallistujaa. Työpajaohjaajat päättivät pienen odottelun jälkeen aloittaa työpajan ilman muita ilmoittautuneita osallistujia ja työpajan aloitus sovittiin terassille aurinkoisen sään vuoksi. Kahvin ääressä työpajaohjaajat esittelivät itsensä ja osallistujien kanssa keskusteltiin hieman tulevasta työpajasta.

Kahvien jälkeen siirryttiin osallistujien kanssa sisätiloihin, jossa osallistujat aloittivat työpajan vastaamalla alkukyselylomakkeeseen. Tämän jälkeen istuttiin yhdessä piiriin. Työpajaohjaajat esittelivät hankkeen sisällön, kertoivat salassapitovelvollisuudesta sekä hankkeen kolmannen osion kiertävästä näytelmästä, joka valmistuisi työpajojen aikana syntyneistä kokemuksista Soidinahon kirjoittamana. Tämän jälkeen ryhmän kanssa luotiin pelisäännöt työpajoille. Säännöiksi sovittiin, että asioista puhutaan ja niistä puhutaan ryhmässä luottamuksellisesti. Osallistujista puhuttaessa voi käyttää heidän etunimiään.

Säännöissä sovittiin myös, että huumoria saa ja pitää olla. Myös kaikki tunteet ovat sallittuja. Työpajaohjaaja, psykoterapeutti Jari Hautamäki ehdotti osallistujille myös, että jos työpajaohjaajat kohtaavat osallistujia jatkossa esimerkiksi kaupassa, niin osallistujat saavat itse päättää, tervehtivätkö työpajaohjaajia. Mikäli osallistuja tervehtii työpajaohjaajaa, niin työpajaohjaaja tervehtii mielellään takaisin. Tämä sääntö hyväksyttiin osallistujien keskuudessa.

Seuraavaksi siirryttiin esittelykierrrokseen, jonka aloitti Maria, 58-vuotias nainen. Hän kertoi itsestään ja tilanteestaan maksuvaikeuksien kanssa. Hän oli joutunut yllättäen maksuvaikeuksiin avioeron myötä. Hänellä ei ollut ollut tietoa avioliitossa rahallisesta tilanteesta, jonka mies oli häneltä salannut. Hän koki epäreilua tilanteestaan, mutta sanoi olevansa kiitollinen velkajärjestelylle. Työpajaohjaajat kommentoivat, että oli hienoa, että Maria oli uskaltanut saapua työpajoihin. Maria jatkoi vielä, että hän oli ilmoituksen nähdessään kokenut, että voisi saada työpajoista tukea tilanteeseensa ja että hänestä oli tuntunut, kuin tämä hanke olisi juuri hänelle tehty.

Toisena itsensä esitteli Tuukka, 33-vuotias mies, joka sanoi maksuvaikeuksiensa johtuvan peliriippuvuudesta. Hän oli nuoresta pitäen jäänyt koukkuun erilaisiin peleihin ja ongelmat olivat syventyneet pikavippien puolelle. Hän oli käynyt peliongelmaisten keskusteluryhmässä, joka oli auttanut häntä peliongelman hallitsemisessa. Tällä hetkellä Tuukka kertoi olleensa vuoden pelaamatta muutamaa tilannetta lukuun ottamatta. Tuukka kertoi olleensa velkajärjestelyssä noin kymmenen vuotta sitten, mutta jättäneensä velkajärjestelyn kesken. Velka- ja talousneuvoja Leena Metsä-Ketelä kommentoi Tuukan esittelyvuoron jälkeen, että velkajärjestelyyn uudelleenhakeutuminen on mahdollista, jos edellisestä velkajärjestelystä on pitkä aika ja hakija pystyy osoittamaan, että on hakenut hoitoa peliriippuvuuteensa. Tuukka kommentoi, että oli ajatellut velkajärjestelyn olevan mahdotonta, jos siihen on jo kerran päässyt ja sen on keskeyttänyt. Hän vaikutti yllättyneeltä tiedosta. Psykoterapeutti Hautamäki kommentoi seuraavaksi, että oli huomionut aiemmin Tuukan puheenvuoron aikana tämän käsillä tekemän eleen, jossa Tuukka selitti käsillään peliriippuvuuden yrittävän saavuttaa häntä ulkoapäin. Hautamäki jatkoi, että Tuukka on selvästi ulkoistanut peliongelmansa ja pystyy katsomaan sitä etäältä, mikä on hyvä merkki.

Kolmantena esittäytyi Minna, 32-vuotias nainen, joka oli Tuukan puheenvuoron aikana noussut, mennyt tilan toiseen päähän hakemaan laukustaan nenäliinoja ja palannut takaisin istumaan paikalleen. Minna oli kyynelehtinyt Tuukan esittelyn aikana. Minna aloitti itsensä esittelyn varovaisesti. Hän sanoi pelänneensä sitä, että paikalla olisi vain nuoria tai ei olisi ollenkaan peliriippuvaisia. Hän koki äärimmäisen helpottavaksi Tuukan puheenvuoron ja alkoi puhua peliongelmistaan, maksuvaikeuksistaan ja niiden syntyisestä ja vaikutuksista. Minna sanoi, ettei ole koskaan kertonut maksuvaikeuksistaan muille kuin puolisolleen ja tämä oli ensimmäinen kerta, kun hän avautui niistä kenellekään muulle. Minna pohti syitä omaan käyttäytymiseensä lapsuuttaan myöten. Alkuvaikeuksien jälkeen Minna puhui maksuvaikeuksistaan kuin hänellä olisi avautunut jokin este, joka häntä aiemmin oli estänyt puhumasta aiheesta. Kun Minna päätti esittelyvuoronsa, psykoterapeutti Jari Hautamäki jatkoi kommentoimalla Minnan puhetta ja sen sisältöä rohkaisevaan sävyyn. Velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä neuvoi naista hakeutumaan velkajärjestelyyn. Teatteri-ilmaisun ohjaaja Soidinaho kehui naista rohkeudesta saapua työpajaan ja puhua maksuvaikeuksistaan. Esittelykierroksen jälkeen pidettiin pieni tauko.

Tauon jälkeen teatteri-ilmaisun ohjaaja Juulia Soidinaho kertasi seuraavien työpajojen aikataulun ja toivotti osallistujat saapumaan seuraavaankin työpajaan. Työpajojen aikatauluista ja sisällöistä keskusteltiin ryhmässä hetken aikaa. Osallistujat toivoivat, että muut ilmoittautuneet saisivat rohkeutta saapua seuraavaan työpajaan. Psykoterapeutti Hautamäki kysyi ryhmäkeskustelun päätteeksi osallistujilta: ”Millä fiiliksellä olette nyt?” Velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä jatkoi Hautamäen kysymykseen: ”Niin, että tuletteko ensi kerrallakin?” Tämä aiheutti ryhmässä naurua ja osallistujat sanoivat tulevansa jatkossakin työpajoihin. Ryhmäkeskustelun jälkeen Soidinaho toteutti osallistujille rentoutumishetken. Harjoitteessa osallistujat ja työpajaohjaajat sulkivat silmänsä ja Soidinahon ohjeistuksella tyhjensivät ajatuksensa ja keskittyivät hengittämään rauhalliseen tahtiin. Harjoitteen lopuksi silmät avattiin ja annettiin yhdessä aplodit työpajalle.

Työpajaohjaajien havainnot ensimmäisestä työpajasta

Työpajan jälkeen työpajaohjaajat keskustelivat hieman eri osallistujien kanssa työpajan kokemuksista. Työpajan aikana oli käynyt ilmi, että kaksi osallistujista tunsivat toisensa. Osallistujien mukaan tämä ei kuitenkaan häirinyt heitä, vaikka ensi alkuun ajatus tuttuun törmäämisestä oli tuntunut

pelottavalta. Osallistujien lähdettyä työpajaohjaajat jäivät vielä keskustelemaan kokemuksistaan ja seuraavan työpajan sisällöstä. Työpajaohjaajat arvelivat, että seuraavalla kerralla saattaisi saapua uusia osallistujia, minkä vuoksi työpajan rakenteen tulisi pysyä enemmän ryhmäkeskusteluissa tutustumisen vuoksi. Psykoterapeutti Hautamäki arvioi, että uusien osallistujien voi olla helpompi osallistua keskusteluihin, kun edellisen työpajan osallistujat pystyvät peilaamaan omia kokemuksiaan ja antamaan vertaistukea heille. Velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä koki, että tiedon saaminen näytti vaikuttavan osallistujiin suuresti. Hän käytti esimerkkinä Tuukan hämmästyä, kun hän kuuli voivansa hakeutua velkajärjestelyyn uudelleen. Teatteri-ilmaisun ohjaaja Soidinaho kertoi kokeneensa osallistujien aktiivisen ja rehellisen asenteen yllätyksenä.

Työpajaohjaajien mielestä vertaistuki näytti toimivan osallistujille positiivisena ja aikaansaavan avoimuutta työpajan ilmapiiriin. Myös juhlatilan valoisuus, harmonia ja kauneus saattoivat vaikuttaa työpajojen ilmapiiriin. Työpajaohjaajien mielestä erilainen, esimerkiksi pimeä kellaritila, olisi voinut vaikuttaa kaikkien mielentilaan negatiivisesti. Myös työpajaohjaajien roolijaot tuntuivat toimivan eri-ikäisille ja -sukupuolisille osallistujille. Vanhempi naisosallistuja, Maria, kääntyi usein puhumaan velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelän puoleen, keski-ikäinen mies, Tuukka, psykoterapeutti Hautamäen puoleen ja nuori nainen, Minna, teatteri-ilmaisun ohjaaja Soidinahon puoleen. Työpajaohjaajat kokivat, että saman sukupuoliselle ja ikäiselle saattoi olla helpompaa kohdistaa omaa puhetta. Työpajaohjaajien roolit talouden asiantuntijana, mielen asiantuntijana ja ryhmätyöskentelyn asiantuntijana tuntuivat toimivan ja yhteistyö sujui luontevasti.

7.2 Osallistujien avoimuus yllätti toisessa työpajassa

Ensimmäisen työpajan jälkeen teatteri-ilmaisun ohjaaja ja hankkeen vetäjä Soidinaho otti yhteyttä ilmoittautuneisiin ja varmisti heidän saapumisensa seuraavaan työpajaan. Ilmoittautuneista osa vastasi saapuvansa toiseen työpajaan. Toinen työpaja toteutettiin viikko ensimmäisen työpajan jälkeen, syyskuun alussa. Työpajaohjaajat olivat osallistujia vastassa. Ensimmäisenä paikalle saapui uusi osallistuja, nuori nainen, joka vaikutti olevan erittäin jännittyneessä tilassa. Hänen äitinsä saatteli hänet paikalle. Työpajaohjaaja

Soidinaho lähti kävelylle nuoren naisen kanssa siksi aikaa, kunnes muut osallistujat saapuivat paikalle. Kävelyn aikana Soidinaho rauhoitteli nuorta naisosallistujaa ja nainen näytti hieman rentoutuvan. Soidinahon ja nuoren naisosallistujan palattua takaisin teras-sille, saapuivat paikalle edellisen työpajan kolme osallistujaa ja heidän lisäksi toinen uusi osallistuja.

Toinen työpaja aloitettiin kahvituksella, jossa keskusteltiin osallistujien kanssa arkisista asioista ja tutustuttiin hieman paikalla olijoihin. Kahta uutta osallistujaa pyydettiin täyttämään alkukyselylomake. Tämän jälkeen siirryttiin piiriin asetetuille tuoleille istumaan. Teatteri-ilmaisun ohjaaja Soidinaho aloitti esittelemällä itsensä ja hankkeen sekä kertamalla hankkeen salassapitovelvollisuudet ja hankkeen jatko-osuuden, teatteriesityksen valmistamisen. Tämän jälkeen työpajaohjaajat, psykoterapeutti Hautamäki sekä velka ja talousneuvoja Metsä-Ketelä, esittelivät myös itsensä. Esittelyiden jälkeen työpajaohjaaja Soidinaho pyysi osallistujia ja työpajaohjaajia nousemaan ylös aloitusharjoitukseen. Harjoitteessa osallistujat saivat ensin kätellä vierustoveriansa, jonka jälkeen Soidinaho ohjeisti heitä heittämään ylävitokset vierustovereiden kanssa. Lopulta Soidinaho pyysi osallistujia vielä halaamaan vierustovereitansa. Harjoitteen tavoitteena oli murtaa jäätä ryhmässä ja harjoite onnistuikin naurattamaan osallistujia. Aloitusharjoitteen jälkeen kerrattiin ryhmän kanssa pelisäännöt.

Edelliskerran osallistujia neuvottiin seuraavaksi tapahtuvalla esittelykierröksellä kertomaan lyhyesti itsestään ja omasta tilanteestaan, jotta uusien osallistujien tarinoihin jäisi hieman enemmän aikaa. Esittelykierrös toteutettiin ilman vuorojen jakoa, jolloin se osallistuja, joka koki haluavansa puhua seuraavaksi, sai luontevasti oman vuoronsa. Alkuun kukaan ei ollut valmis kertomaan itsestään, jolloin Soidinaho otti vuoron ja kertoi omasta kokemuksestaan maksuvaikeuksien kanssa. Tämän jälkeen osallistujat omaan tahtiinsa kertoivat omat kokemuksensa. Myös Metsä-Ketelä oli omassa esittelyvuorossaan kertonut omia kokemuksiaan ja historiaansa maksuvaikeuksien kanssa työskentelystä. Kaksi uutta osallistujaa osallistuivat esittelykierrökseen hyvin rehellisesti ja avoimesti. Nuori naisosallistuja, 25-vuotias Emma, kertoi omista maksuvaikeuksistaan ja lapsuuden kokemuksistaan, joiden koki johtaneen hänet maksuvaikeuksiin. Toinen uusi osallistuja, 41-vuotias Suvi, kertoi olleensa koko aikuiselämänsä maksuongelmakierteessä ja koki, ettei siitä ole ulospääsyä. Uudet osallistujat tuntuivat löytävän toisistaan peilaamis pintaa. Suvi pohti Emmen kertomia asioita oman tyttärensä kautta ja heidän välilleen syntyi keskustelu, jossa he pohtivat vaikeiden elämäkokemusten vaikutusta ongelmien syntymi-

seen. Molemmilla, sekä Emmalla että Suvilla, oli heidän kertomansa perusteella historiassaan traumoja, jotka olivat olleet mahdollisia lähtölaukauksia maksuvaikeuksien syntymiseen.

Esittelykierroksen jälkeen kaikki osallistujat pohtivat lapsuuden ja nuoruuden kokemuksia ja niiden vaikutuksia omiin tilanteisiinsa. Ryhmäkeskustelun jälkeen pidettiin tauko, jonka jälkeen velkaneuvoja Metsä-Ketelä siirtyi Marian kanssa henkilökohtaiseen velkaneuvontaan. Maria oli työpajan alussa esittänyt työpajaohjaajille toiveen, että pääsisi tällä kertaa velkaneuvontaan. Hän koki tarvitsevansa vastauksia vireillä olevaan tilanteeseensa, jossa hän oli hakeutumassa velkajärjestelyyn.

Tauon jälkeen työpajaohjaaja Soidinaho nosti huomion edellisestä ryhmäkeskustelusta, että kaikilla osallistujilla vaikutti olevan taustallaan hiljaisuuden kulttuuria lapsuudessaan. Osallistujat vahvistivat tämän kokemuksen. He kommentoivat muun muassa, että heidän lapsuudessaan ongelmista tai vaikeista asioista ei ollut tapana puhua. Psykoterapeutti Hautamäki ehdotti keskustelun jälkeen, että osallistujat voisivat poimia työpajassa syntyneitä positiivisia oivalluksia fläppitaululle, josta voisi ottaa seuraavalle viikolle mukaan ajatuksia kannettavaksi. Fläppitaululle syntyi osallistujien keskustelujen myötä seuraavia ajatuksia: samankaltainen menneisyys, kiitollisuus, vertaistuki, ei ole ainut rahaongelmien kanssa, toivo tulevaisuuden suhteen, rohkeus, ei tarvitse olla yksin näiden asioiden kanssa, ollaan tässä ja kaikesta selviää ja kevyempi olo. Koonnin loppusuoralla Metsä-Ketelä saapui Marian kanssa takaisin henkilökohtaisesta velkaneuvonnasta ryhmän luokse. Maria pyyhki kyyneleitä ja oli hiljaisen oloinen. Psykoterapeutti Hautamäki ehdotti hänelle pientä esittelyä itsestään, mutta Maria viittohi ohittamaan itsensä ja jatkamaan työpajaa. Hautamäki jatkoi kertaamalla yhdessä luodun koonnin työpajassa syntyneistä ajatuksista.

Työpajan lopuksi työpajaohjaaja Soidinaho pyysi ryhmää nousemaan ylös piiriin, ottamaan toisiaan käsistä kiinni ja sulkemaan silmänsä. Harjoitteen alussa Soidinaho laittoi tunnelmamusiikin taustalle soimaan ja muutamin lausein kannusti osallistujia rentoutumaan ja päästämään ajatuksista irti. Lopulta hän pyysi osallistujia ja ohjaajia avaamaan silmänsä, katsomaan toisiaan ja tuntemaan olonsa arvokkaiksi ihmisiksi. Työpaja päätettiin aplodeihin.

Työpajaohjaajien havainnot toisesta työpajasta

Työpajan jälkeen työpajaohjaaja Soidinaho jäi keskustelemaan Marian kanssa, joka oli kyynelehtinyt velkaneuvonnasta saapumisensa jälkeen. Maria kertoi kokeneensa tilanteen voimaannuttavana ja sanoi olleen tärkeää saada velkaneuvontaa juuri tällä hetkellä. Hänelle oli jäänyt velkaneuvonnasta sellainen olo, että nyt hän jaksaa tarttua maksuvaikeuksiinsa ja aloittaa niiden omatoimisen hoitamisen. Hän kertoi Soidinaholle muutetaan lähemmäksi vanhaa kotiaan asuntoon, jonka parvekkeella sama metsäntuoksu leijailee ja sama Otava loistaa taivaalla. Maria jatkoi sanomalla, että niitä häneltä ei ole otettu pois. Soidinaho kehotti Mariaa istumaan illalla parvekkeellaan ja nauttimaan näistä asioista.

Osallistujien lähdettyä työpajaohjaajat jäivät kertaamaan toisen työpajan kokemuksia. Työpajaohjaajat olivat hämmästyneitä siitä, minkälaisia esittelyvuoroja uusilta osallistujilta tuli. Esimerkiksi uuden nuoren naisosallistujan, Emman, tausta ja kokemukset olivat nuoreen ikään nähden hyvin raskaita. Psykoterapeutti Hautamäki totesi, että on tärkeää saada apua ja tukea siihen mitä on kokenut. Hän oli ollut iloinen kuullessaan, että nuori nainen saa apua ongelmiinsa. Hautamäki avasi velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelälle, kuinka isoksi osaksi menneisyys tuli muutenkin esille osallistujien ryhmäkeskustelussa. Toisen uuden naisosallistujan, Suvin, tyttärellä oli vastaavia kokemuksia kuin mitä toisella uudella nuorella naisosallistujalla, Emmalla, oli ollut menneisyydessään. Osallistujat tuntuivat myös peilaavan toistensa kokemuksia. Ryhmäkeskustelussa nousi esille osallistujien traumoja, joita he pohtivat miettiessään syitä maksuvaikeuksiinsa. Muutama osallistuja kommentoi, että rahan käyttäminen oli mahdollisesti pakokeino omista traumoista.

Psykoterapeutti Hautamäki huomioi, että työpajakokonaisuus on lyhyt matka. Hänen mielestään pitäisi huolehtia siitä, että työpajat olisivat ratkaisukeskeisiä. Hautamäki jatkoehdotti seuraavalle kerralle, että voisi avata osallistujille mielen toimintaa. Miten ihminen ajattelee ja tuntee ja kuinka mielen toimintaa voisi rakentaa kohti tulevaa? Hautamäki voisi kertoa osallistujille, kuinka harjoitella toisenlaista suhdetta omiin ajatuksiinsa ja tunteisiinsa. Soidinaho ehdotti, että ensi kerralla voisi keskittyä lisäksi unelmiin

ja tulevaisuuteen. Metsä-Ketelä kommentoi, että pyrkii tällä hetkellä jokaisen osallistujan kohdalla neuvomaan, mitä he voisivat tehdä oman tilanteensa kanssa. Työpajaohjaajat sopivat, että Metsä-Ketelä kokoaa viimeiseen työpajaan käytännön talousneuvoja maksuongelmatilanteisiin. Hautamäen mielestä on tärkeää pitää mielessä, että työpajaohjaajat huolehtivat osallistujien hyvinvoinnista ja eteenpäin suuntaavasta toiminnasta, jossa on konkreettisia neuvoja tulevaisuuteen.

Työpajaohjaajat keskustelivat siitä, että osallistujia tulisi ohjata puhumaan ammattilaisille traumaistaan työpajojen jälkeen. Työpajan miesosallistuja, Tuukka, oli maininnut lokakuussa alkavan peliriippuvaisten ryhmän, jonne toisen peliongelmaisen naisosallistujan, Minnan, voisi ohjata. Soidinaho lupasi selvittää, onko olemassa lisää ryhmiä, joihin osallistujia voisi työpajojen jälkeen ohjata. Metsä-Ketelän mukaan näitä ryhmiä on ainakin ollut toiminnassa Seinäjoella. Metsä-Ketelä mainitsi, että velkajärjestelyssä on tärkeää, että on tehty toimenpiteitä esim. peliriippuvuuden hoitamiseksi, ennen kuin pääsee velkajärjestelyyn. Tämän vuoksi Minnalle voisi olla hyvä osallistujia peliongelmaisten ryhmään.

Metsä-Ketelän luona henkilökohtaisessa velkaneuvonnassa ollut vanhempi naisosallistuja, Maria, oli kysynyt Metsä-Ketelältä neuvoja velkajärjestelyn suhteen. Metsä-Ketelä oli neuvonut osallistujaa hakemaan mukaan velkajärjestelyyn. Metsä-Ketelä lisäsi, että velkaneuvonta on myös ihmisen kuntoutumista omatoimisuuteen ja tärkeää myös siinä mielessä. Hän korosti, että ulosotto on aina passivoiva ihmiselle; se saattaa syrjäyttää yhteiskunnasta. Metsä-Ketelän kokemuksen mukaan, mitä kauemmin ihminen on ulosotossa, sitä syrjäytyneemmäksi hän saattaa ajautua. Ulosotosta pitäisi päästä heti pois, koska ulosotossa katoaa ihmisen omatoimisuus sen vuoksi, että maksut otetaan ihmisen palkasta pois. Kun ihminen sitten pääsee velkajärjestelyyn, niin saattaa tulla yllätyksenä, että maksusuorituksia pitää alkaa itse omatoimisesti maksamaan.

Soidinaho kommentoi, että kokee työpajaohjaajien osallistumisen keskusteluihin myös omista kokemuksistaan käsin hyvin luonnolliseksi. Hänestä tuntui, että osallistujat luottavat työpajaohjaajiin tästä syystä enemmän ja uskaltavat avoimemmin kertoa ja kohdata ajatuksiaan muiden seurassa. Yksi osallistuja oli kommentoinut, että työpajojen jälkeen monet asiat jäävät

pyörimään mieleen, mutta viikko tuntuu liian pitkältä ajalta seuraavaan työpajaan. Työpajat olisivat hänen mielestään saaneet olla tiiviimmälläkin aikataululla toteutettuja.

Soidinaho kommentoi, että työpajoissa mennään niin syvälle osallistujien traumoihin, että aika tuntuu loppuvan kesken. Hän alleviivasi työpajaohjaajille, ettei halua osallistujille sellaista oloa, että he jäävät yksin näiden avattujen tunteiden ja asioiden kanssa työpajakokonaisuuden päätteeksi. Hautamäki ja Metsä-Ketelä olivat samaa mieltä ja yhdessä sovittiin, että tulevien työpajojen aikana keskitytään enemmän nykyhetkeen ja tulevaisuuteen, vaikkakin kahden ensimmäisen työpajan aikana osallistujien pohtimat menneisyyden kokemukset ovat olleet osallistujille hyvä alusta siirtyä kohti nykyhetkeä ja tulevaisuutta.

Työpajaohjaajien kanssa sovittiin myös, että työpajoihin ei enää oteta mukaan uusia osallistujia. Metsä-Ketelä kommentoi, että ilmoittautuneille poisolijoille on voinut tulla alkuinnostus, mutta usein maksuvaikeuksissa kamppaileville ihmisille ongelmaan konkreettisesti tarttuminen ja toimiminen sen ratkaisemiseksi jää valitettavan usein alkuinnostuksen asteelle. Kaikki työpajaohjaajat olivat sitä mieltä, että viiden henkilön ryhmä on hyvän kokoinen jatkossa.

7.3 Kolmannessa työpajassa mielen toiminta sai aikaan oivalluksia

Juuri ennen kolmannen työpajan alkua työpajaohjaaja Soidinaho sai puhelimeensa kahdelta osallistujalta viestit, joissa he ilmoittivat esteestään saapua työpajaan. Työpajaohjaajat Soidinaho, Hautamäki ja Metsä-Ketelä siirtyivät odottamaan kolmea osallistujaa Ruusula-juhtilan eteiseen. Sateinen sää aiheutti osallistujien myöhästymisen ja työpaja päästiin aloittamaan myöhässä aikataulusta. Kolmas työpaja aloitettiin myös kahvitteulla, mikä oli tuntunut luontevalta aloitukselta koko työpajan alkukaaren ajan. Kahvien ääressä osallistujat ja työpajaohjaajat pääsivät vaihtamaan kuulumiset ja aloittamaan työpajan luontevasti.

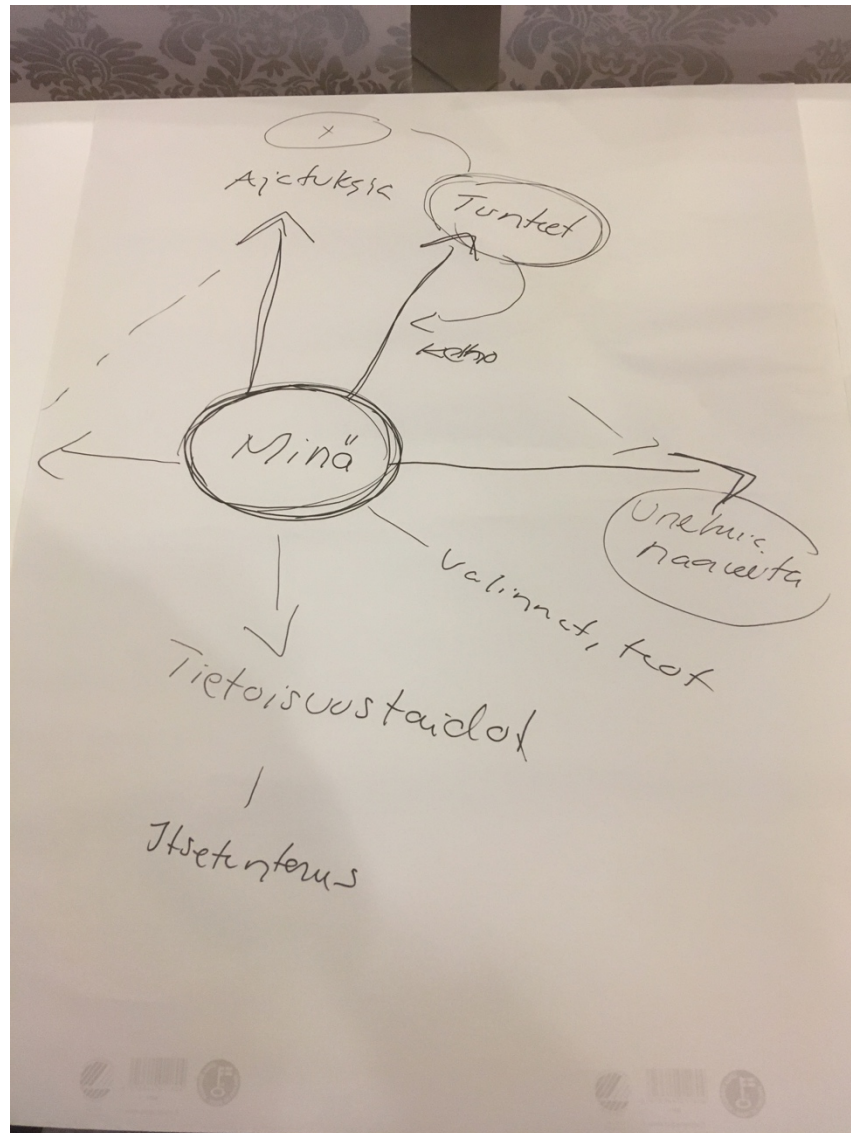
Kahvin jälkeen ryhmä koottiin piiriin seisomaan ja aloitettiin kehoa lämmittelevällä alkuharjoitteella nimeltä Pisara-harjoite. Pisara-harjoitteessa seurataan katseella ja keholla

katosta otsalle tippuvaa pisaraa, joka kulkee kehon etupuolta otsalta navan kautta lattialle, siitä lattiaa pitkin edessä olevalle seinälle, sitä ylös ja kattoa pitkin takaisin alkamis-kohtaansa. Pisaran seuraaminen katseella ja kehon liikkeellä muodostaa rullaavan liikkeen, jossa keskikeho lämpenee tehokkaasti. Soidinaho kertoi osallistujille tämän olevan hyvä tapa rentouttaa ja lämmittää kehoa varsinkin tilanteissa, joissa jännittää tai ahdistaa.

Alkuharjoitteen jälkeen velka- ja talousneuvoja Leena Metsä-Ketelä poistui toiseen huoneeseen Tuukan kanssa käymään läpi henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa. Työpajaohjaajat Soidinaho ja Hautamäki jatkoivat osallistujien kanssa ryhmässä keskustelemalla peloista. Osallistujille annettiin tehtäväksi luoda mind map -tekniikalla paperille lauseita omista peloistaan, uhkista, vääryyksistä tai vaikeuksista, joiden kokee rajoittavan elämäänsä. Ohjaajat havaitsivat osallistujissa jännityksen tunteita, sillä he hiljenivät ja menivät vakavan oloiseksi ohjeistuksen jälkeen. Ohjaajat tulkitsivat sen johtuvan pelottavien asioiden kohtaamisesta ja niiden jakamisesta ryhmässä. Ohjaajat päättivät osallistua harjoitteeseen itsekin. Mind map -papereiden valmistuttua ryhmän kanssa istuttiin takaisin piiriin ja keskusteltiin omista peloista sen verran kuin kukin halusi jakaa. Osallistujien pelot liittyivät keskustelussa siihen, että ei koe olevansa tarpeellinen tai arvokas. Ohjaajat havaitsivat keskustelun edetessä osallistujissa kuitenkin vapautumisen tunnetta. Alkuun jännittynyt ja kankea keskustelu muuttui sujuvammaksi ja aktiivisemmaksi, mitä enemmän osallistujat ja ohjaajat jakoivat omia kokemuksiaan peloistaan. Näistä tunteista ja kokemuksista keskusteltiin ryhmässä siihen asti, kunnes Metsä-Ketelä palasi takaisin Tuukan kanssa. Myös Tuukka pääsi hetkeksi aikaa keskustelemaan peloista ryhmän kanssa. Keskustelun jälkeen pidettiin pieni tauko.

Tauon jälkeen Hautamäki alusti osallistujille mielen toimintaa. Mielen toiminnasta keskusteltiin paljon ja osallistujat tuntuivat tunnistavan erilaisia mielen toimintoja omassa elämässään. Mielen toiminta -alustuksessa Hautamäki kertoi ”minän” olevan lineaarisella janalla, jossa takana on menneisyys ja edessä tulevaisuus. ”Minä” pystyy liikku-maan linjaa vain tulevaisuuden suuntaan. ”Minästä” erillään ovat ”minän” ajatukset ja tunteet. ”Minä” voi päättää, ottaako hän tiettyjä ajatuksia tai tunteita vastaan. ”Minän” valinnat ja teot ovat myös ”minästä” erillään olevina toimintoina. ”Minä” voi valita mitä valintoja ja tekoja hän toteuttaa. ”Minän” valitsemat ajatukset ja tunteet vaikuttavat hänen valintoihinsa ja tekoihinsa. Näitä ajatuksia ja tunteita sekä valintoja ja tekoja ”minä” voi toteuttaa niin, että hän ajattelee tulevaisuuttaan. ”Miten minä pääsen tulevaisuudessani

sinne, minne haluan?” Varsinkin Tuukka tuntui saavan oivalluksen Hautamäen alustuksesta. Hänelle syntyi ajatus siitä, että oma minuus ja riippuvuus ovat erillisiä asioita ja ettei riippuvuus välttämättä määrittelekään hänen minuuttaan. Mielen toiminta -alustus linkittyi edellisen harjoitteen pelkoihin ja ohjasi osallistujia luomaan itselleen suuntaa kohti unelmia.

Kuva 1. Mielen toiminta. Jari Hautamäen piirustus fläppitaululle mielen toiminnasta.

Keskustelun jälkeen Soidinaho toteutti osallistujien kanssa mielikuvaharjoitteen unelmataulevaisuuteen kymmenen vuoden päähän. Harjoitteessa osallistujat saivat kuvitella it-

selleen unelmatilan, tunnelman, värit ja ympäröivät objektit sekä ihmiset tilassa. Harjoitteen päätteeksi joku osallistujan omassa unelmatilassa oleva ihminen sanoo osallistujalle jotain. Osallistujat saivat omassa mielikuvamaailmassaan päättää mitä heille sanottiin. Harjoitteen loputtua avattiin rauhassa silmät ja hengitettiin muutaman kerran syvään. Tämän jälkeen ryhmässä keskusteltiin mitä unelmatulevaisuudessa näkyi. Yhdellä osallistujalla näkyi iloa ja naurua, toisella rauhaa ja kolmannella rakkautta. Kaikilla osallistujilla oli Soidinahan havaintojen mukaan kasvot hymyssä ja iloinen olo. Tämän keskustelun jälkeen kerrattiin seuraavan työpajan aikataulu ja lopetettiin työpaja siihen, että jokainen osallistuja repi oman pelkopaperinsa ja heitti sen keskellä olevaan mielikuvitukselliseen ”nuotioon”.

Työpajaohjaajien havainnot kolmannesta työpajasta

Työpajaohjaajat kokivat, että paikalla olevien osallistujien kanssa päästiin hyvin eteenpäin kohti tulevaisuutta ja unelmia. Pelot ja uhat tuntuivat aluksi jännittävän osallistujia. Teatteri-ilmaisun ohjaaja Soidinaho totesi, että tuntui kuitenkin hyvältä rakenteelta käsitellä pelot ja uhat ennen unelmiin ja tulevaisuuteen siirtymistä. Psykoterapeutti Hautamäki kommentoi, että osallistujat tuntuivat tunnistavan hänen alustuksestaan mielen rakentumista ja se oli hyvä alustus ennen pelkoihin siirtymistä. Hän koki merkittäväksi hetkeksi Tuukan ilmaiseman kommentin siitä, että ”hän on hän ja riippuvuus on riippuvuus”, eikä riippuvuus määrittele hänen persoonaansa tai minuuttaan. Hautamäen kokemuksen mukaan kyseinen työpaja tuntui olevan osallistujille vapauttava. Soidinaho mainitsi, että oli havainnut osallistujissa jännitystä, kun pelkoja alettiin käsitellä. Soidinahosta tuntui siksi niin tärkeältä, että osallistujat eivät saisi viedä lapuille kirjoitettuja pelkoja mukanaan. Siksi hän pyysi osallistujat työpajan päätteeksi repimään pelkolappunsa ja heittämään ne ringin keskelle, ”nuotioon”. Hautamäki sanoi usein tekevänsä työssään niin, että asiakkaiden kanssa pelko kirjoitetaan fläppitaululle ja tunnetta katsotaan asiakkaan kanssa etäältä ja mietitään suhtautumista siihen.

Soidinaho oli huomionut, että usealla osallistujalla tuntuu olevan monta päällekkäistä isoa asiaa käsiteltävänä: peliongelmat, rahaongelmat, ero, parisuhde ja työt. Hautamäen mielestä osallistujat ovat kommentoineet

usein, kuinka hyvältä tuntuu löytää ryhmästä tällaista yhteyttä ja hyväksyntää. Se saattaa olla monille ensimmäinen askel ongelmien käsittelyyn. Metsä-Ketelä kommentoi, että usein taustalla ovat juuri ne syvemmät ongelmat, jotka johtavat maksuvaikeuksiin. Hautamäki kommentoi lisäksi, että ryhmässä tapahtunut keskustelu on lähtenyt rakentumaan vahvasti ja nopeasti osallistujien elämänselän kautta, mikä on tuonut osallistujille vahvan kokemuksen ”samassa veneessä” olemisesta. Yksi osallistuja Hautamäen mukaan sen ääneen totesikin. Soidinaho nosti vielä esille Minnan kommentin, jossa tämä kertoi olevansa ryhmässä henkisen tuen vuoksi, ei niinkään raha-asioiden selviämisen vuoksi. Metsä-Ketelä totesi tämän olevan jo tarpeeksi riittävä tulos työpajoilta, että osallistuja uskaltaa keskustella maksuvaikeuksistaan muiden kanssa.

Metsä-Ketelä avasi henkilökohtaista velkaneuvontaansa Tuukan kanssa, joka tuntui olevan valmis hakeutumaan velkajärjestelyyn. Metsä-Ketelä oli käynyt Tuukan kanssa yksityiskohtia velkajärjestelyyn hakeutumisen suhteen. Metsä-Ketelä uskoi, että Tuukka oli päättänyt jo ensimmäisellä kerralla hakevansa velkajärjestelyyn. Soidinaho kommentoi, että on hienoa, että Tuukka tuli mukaan työpajoihin, jo pelkästään tämän tiedon välittämisen vuoksi. Metsä-Ketelä oli kertonut Tuukalle, että velkajärjestelyyn pääseminen vaatii työpaikkaa, joka tuntui aktivoivan Tuukkaa hakemaan töitä velkajärjestelyyn pääsemiseksi. Metsä-Ketelä kommentoi Tuukan olevan aktiivinen ja hänellä olevan hyvät edellytykset päästä velkajärjestelyyn. Soidinahon kommentoi, että kaikki paikalla olleet kolme osallistujaa vaikuttivat olevan aktiivisia asioiden hoitamisen suhteen.

Työpajaohjaajat kokivat, että kolmannen työpajan jälkeen tunnelma oli paljon myönteisempi. Soidinahosta tuntui, että ohjaajat onnistuivat ohjaamaan osallistujia kohti tulevaisuutta ja turvallisempaa oloa. Soidinaho ehdotti seuraavaksi kerraksi osallistujien tehtäväksi aikajanaa omasta haavepolusta ajatuksella ”jos kaikki menisi, kuten haaveilen”. Jokainen laatisi itselleen oman haavepolun. Metsä-Ketelä kommentoi, että osallistujat voisivat kertoa vain sellaisia asioita haavepoluistaan mitä haluavat. Hautamäki kommentoi, että osallistujien kanssa voisi lähteä ”tässä ja nyt” –asenteesta kohti tulevaisuutta, ettei olisi liian paljon kiinni menneisyydessä. Hautamäki

lisäsi, että menneisyydestä irtautuminen antaa osallistujille hyvällä tavalla vastuuta tulevaisuudesta.

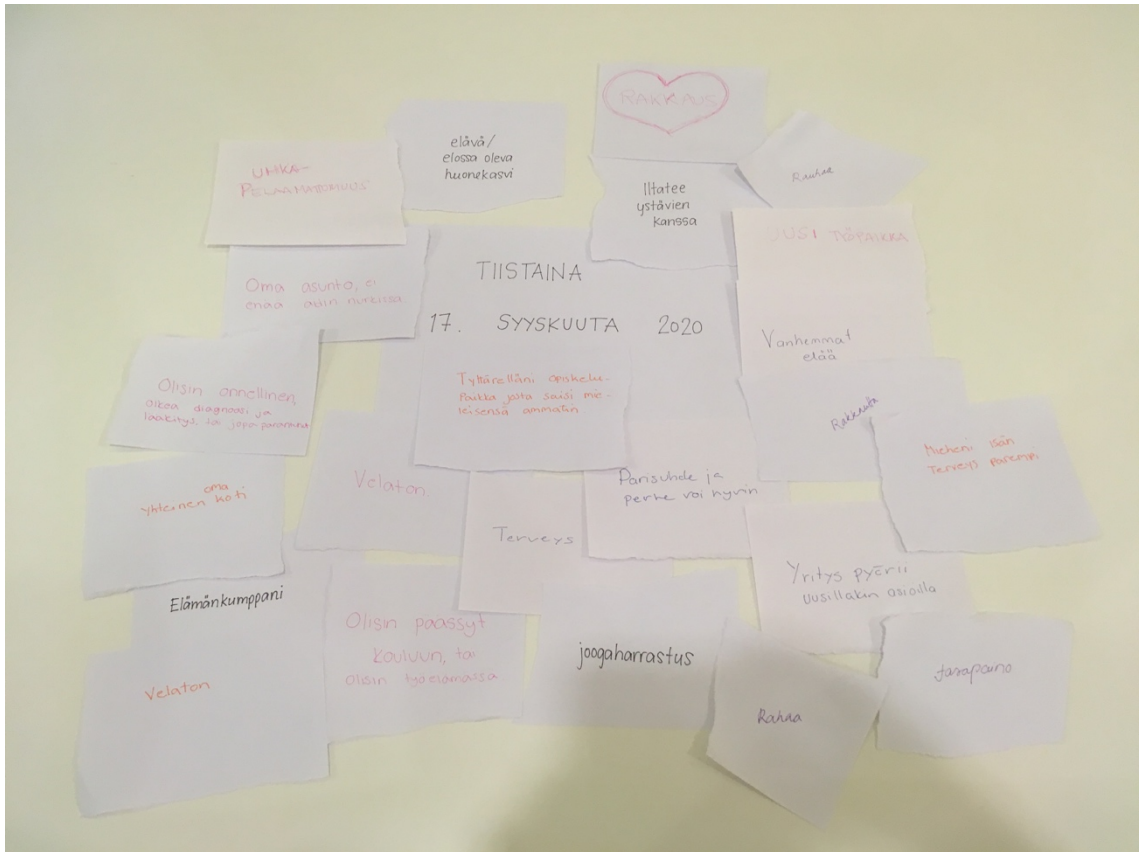
Hautamäen mielestä työpajoissa pitäisi saada luotua jotakin, mitä osallistujat saisivat työpajoista matkaan mukaan. Osallistujat voisivat hänen mielestään olla valmiita isompaankin taiteelliseen toimintaan. Siitä voisi Hautamäen mielestä syntyä osallistujille toimeenpanon taitoa. Hänen mukaansa se ei pelkästään riitä, että motivoituu, vaan pitää osata luoda tavoitteita ja huolehtia niiden toteutumista, ja se ruokkii onnistumisen tunnetta. Soidinahan mielestä Hautamäen ajatus taiteellisen toiminnan harjoitteista oli hyvä ajatus, hän oli pohtinut samaa myös. Hän lupasi miettiä hyvää harjoitetta seuraavaan työpajaan. Hautamäki pohti myös unelmista puhuttaessa, että voisi miettiä sellaista harjoitetta seuraavalle työpajakerralle, jota hän on käyttänyt ennenkin asiakkaidensa kanssa: ”Jos ensi yönä tapahtuisi ihme ja kaikki asiasi olisivat kunnossa, niin mitä sinulla olisi?”

7.4 Neljännessä työpajassa kohti haaveita ja unelmia

Neljänten työpajaan saapui neljä osallistujaa. Yksi osallistujista oli aiemmin laittanut viestiä esteestään osallistua. Paikalle saapuneiden osallistujien kanssa juotiin kahvit ja vaihdettiin kuulumiset. Kahvin jälkeen työpajaohjaaja Soidinaho ohjasi osallistujat piiriin seisomaan ja ohjeisti positiivinen tunne ja liike -harjoitteen. Harjoitteessa yksi osallistuja sanoo ääneen positiivisen tunteen ja tekee sitä kuvaavan liikkeen. Tämän jälkeen muut piirissä olevat toistavat ääneen positiivisen tunteen ja annetun liikkeen. Sitten vuoro siirtyy seuraavalle, joka luo oman positiivisen tunteensa ja liikkeensä. Näin jatketaan koko piiri läpi. Harjoite tuntui aiheuttavan osallistujissa iloa ja naurua, mutta myös vaikeuksia positiivisten tunteiden keksimisessä.

Harjoitteen jälkeen velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä poistui Minnan kanssa henkilökohtaiseen velkaneuvontaan ja psykoterapeutti Hautamäki sekä teatteri-ilmaisun ohjaaja Soidinaho jäivät muiden osallistujien kanssa ryhmäkeskusteluun. Hautamäki alusti keskustelun ihmekysymyksellä: ”Jos ensi yönä tapahtuisi ihme ja aamulla heräisit siihen, että kaikki olisi kunnossa, niin mitä elämässäsi olisi?” Keskustelu aiheutti ensi alkuun hieman pohdintaa osallistujien keskuudessa, mutta vähitellen asioita alkoi nousta esiin. Työpajaohjaaja Soidinaho kirjoitti näitä esiin nousseita asioita taululle. Taululle kertyi seuraavia asioita: hyvä mielenterveys, työn tekeminen, enemmän käyttörahaa arjessa,

matkustelua/reilaamista, velattomuus, vähemmän huolia, enemmän yhteistä omaisuutta puolison kanssa, oma koti, säästäminen, muiden auttaminen/luontaishoidon opiskelu, itsensä kehittäminen, opinnot/kurssit, kahden ihmisen välinen rakkaus, kosketus ja turvallisen henkilön kainalossa. Yhdessä ryhmän kanssa keskusteltiin näistä esiin nousseista asioista.

Kuva 2. Osallistujien haaveita yhden vuoden päähän.

Seuraavassa harjoitteessa työpajaohjaaja Soidinaho ohjeisti osallistujia kirjoittamaan haaveita erillisille lapuille. Osallistujien tuli ensin miettiä haaveitaan vuoden päähän, sen jälkeen viiden vuoden päähän ja tämän jälkeen kymmenen vuoden päähän. Ohjaajat osallistuivat myös harjoitteeseen. Vuosien välissä haaveet koottiin yhteen ja niistä keskusteltiin. Osallistujat tuntuivat välillä yllättyvän omista haaveistaan. Osallistujien mielestä heidän haaveistaan löytyi paljon yhtäläisyyksiä. Psykoterapeutti Hautamäki nosti esille haaveiden ei-materialistisuuden. Harjoitteen jälkeen velka- ja talousneuvoja

Metsä-Ketelä saapui Minnan kanssa takaisin ryhmään. Heille kerrattiin työpajan ensimmäisen puoliskon tapahtumat. Tämän jälkeen Minna sai lisätä omia ihmeekysymyksen herättämiä ajatuksiaan taululle, ja niistä keskusteltiin yhdessä koko ryhmän kanssa ennen taukoa.

Tauon jälkeen Metsä-Ketelä poistui henkilökohtaiseen velkaneuvontaan Suv:n kanssa ja ryhmä jatkoi keskustelua tunteista ja vihan hallinnasta psykoterapeutti Hautamäen kanssa. Samaan aikaan työpajaohjaaja Soidinaho ohjeisti Minnaa haavematka-harjoituksen unelmien täyttämiseen yhden, viiden ja kymmenen vuoden päähän. Tämän jälkeen ryhmä koottiin yhteen ja Hautamäki nosti esiin turvasatama-keskustelun. Turvasatamalla hän tarkoitti esinettä tai asiaa, jonka puoleen ihminen kääntyy vaikeina hetkinä. Emma kertoi heti ensi alkuun nallestaan, joka hänellä on ollut pienestä pitäen. Nalle on vielä tänä päivänäkin hänellä ja hän kokee sen omaksi turvasatamakseen. Maria kertoi kokevansa turvaa kalenteria katsomalla, mutta lohdutusta kaivatessaan hän palaa aina tiettyyn runoon. Minna ei tunnistanut elämässään mitään tiettyä turvasatamaa.

Keskustelun jälkeen Soidinaho ohjasi osallistujat takaisin kootun haavematkan luokse valitsemaan yhden haaveen itselleen. Valinnan jälkeen jokainen osallistuja sai miettiä valitsemaansa haavetta kuvaavan patsaan, niin sanotun pysähtyneen kuvan, joka kuvastaisi haavetta tai sen tunnetta. Tämän jälkeen jokainen osallistuja sai näyttää patsaansa muille osallistujille, jotka yrittivät arvata patsaan haavetta. Harjoite sai osallistujat innostumaan ja nauruakin riitti. Kun Metsä-Ketelä ja Suvi palasivat takaisin velkaneuvonnasta, patsaat esitettiin heille ja he saivat arvata haaveita patsaiden taustalla. Lopuksi psykoterapeutti Hautamäki kysyi, mikä olo osallistujilla oli työpajan päätteeksi. Osallistujilta tuli vastauksia, että rauhallinen olo, hyvä olo ja toiveikas olo.

Työpajaohjaajien havainnot neljännessä työpajasta

Psykoterapeutti Hautamäen mielestä osallistujilta on tullut isoja avauksia sekä muille että itselleen. Hautamäki kommentoi, että tuleva teatteriesitys avaa laajalle yleisölle hienolla tavalla taustaa ja kokemuksia työpajoista. Hautamäen mielestä henkilökohtaisuus on työpajoissa ollut hyvällä tavalla läsnä koko ajan. Soidinahon mielestä tässä, neljännessä työpajassa, osallistujilta löytyi hyvin unelmia ja osallistujat heittäytyivät rohkeasti tekemään patsaita omista unelmistaan. Hautamäen mielestä ihmeekysymys toimi hyvin ja ajatusten kirjaaminen oli hyvä lisäys asioiden konkretisoimiseksi.

Velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä nosti esiin huomion, että 40 minuutin henkilökohtaisessa velkaneuvonnassa tuntui aina aika loppuvan kesken, kun kuitenkin yritetään kartoittaa henkilöiden kokonaisvaltaisia tilanteita. Jos velkaneuvonnan asiakkaalla on elämässään kaikki päätökset auki, niin heidän tilanteissa on vaikea päästä velkaneuvonnassa eteenpäin. Metsä-Ketelä jatkoi kertomalla velkaneuvonnassa olleen Minnan tilannetta, jossa moni asia on vielä auki ja kytköksissä toisiinsa. Metsä-Ketelän mukaan voi olla vaikea päättää edes yhtä asiaa, koska kaikki päätökset ovat suhteessa toisiinsa. Hautamäki vastasi, että kyseisen osallistujan kohdalla tämä osallistuminen työpajoihin on jo suuri avaus, joka saattaa tulevaisuudessa viedä häntä eteenpäin asioiden järjestelmissä.

Työpajaohjaajat keskustelivat myös velkajärjestelyn rakenteesta. Metsä-Ketelä kertasi Hautamäelle ja Soidinaholle velkajärjestelyä. Velkajärjestelyssä maksetaan kolme, viisi tai kymmenen vuotta tulojen ja menojen perusteella laskettua summaa säännöllisesti ja sovitun ajan jälkeen loppuvelka kuitataan maksetuksi, mikäli maksusuoritukset on tehty sääntillisesti. Ulosotossa puolestaan velka kasvaa koko ajan. Metsä-Ketelä kertoi, että oli neuvonut Minnaa harkitsemaan lainaa, mutta Minna oli kokenut, ettei halua sekoittaa tilanteeseensa ulkopuolisia takaajia. Minnan tilanteessa Metsä-Ketelä mainitsi, ettei uutta velkaa ole tullut enää muutamaan vuoteen, joten se jo osoittaa, että Minna on käsitellyt peliongelmaansa ja voisi hakea velkajärjestelyä. Metsä-Ketelän mukaan kyseinen osallistuja on kaikesta osallistujista haluttomimmin velkajärjestelyyn. Soidinaho muisti, kuinka Minna oli sanoittanut edelliskerralla, että hän hakee työpajoista henkistä tukea, ei niinkään apua maksuvaikeuksien selvittämiseen.

Hautamäki vei keskustelua takaisin työpajan kokemuksiin. Hän jatkoi, että se mikä on ohjaajille tuntunut luontevalta, on toiminut osallistujien kanssa lähentymisen suhteen. Hautamäki oli huomionut haavematka-harjoitteissa, kuinka paljon yhteisiä unelmia kaikilta osallistujilta löytyi. Unelmat liittyivät rauhaan, vanhuuteen, kotiin, rakkauteen ja terveyteen. Hänen mukaansa haavematkassa nousi erittäin arvokkaita asioita esille, kuten läheisten hyvinvointi. Hautamäen mukaan haavematkassa oli hienoa, että niin vähän haaveita liittyi materialistisiin unelmiin.

Soidinahon mukaan työpajojen kokonaisrakenne on tuntunut toimivalta. Työpajojen kaareissa on alkuun käyty syvällä ongelmien äärellä ja syy-seuraus-suhteissa, mutta loppua kohti on päästy matkalle kohti tulevaisuutta ja haaveita. Soidinahon mielestä on ollut mielenkiintoista seurata eri-ikäisten osallistujien ajatuksia ja toimintaa, nuorin kun on noin 25 vuoden ja vanhin noin 58 vuoden ikäinen. Soidinahon mielestä ryhmä kohtelee toisiinsa hyvin, tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Hautamäki muisteli keskustelua, jossa vanhempi naisosallistuja jatkoi nuoren naisosallistujan keskustelua parisuhteen päättymisestä vaihtaen omaan näkökulmaansa, empaattisesti kuunnellen ja kommentoiden. Hautamäen mielestä työpajojen suunta ongelmista tulevaisuuden hahmottamiseen on oikea linja. Hänestä on hyvä, että on konkreettista toimintaa kohti tulevaisuutta. Yksi tarkoitus hänen mukaansa on osallistujien aktivointi. Soidinaho lisäsi, että häpeän tunteen käsittely sekä arvokkuuden tunteen lisääminen ovat myös tärkeitä.

Hautamäen mielestä on hyvä, että Metsä-Ketelä antaa vielä velkaneuvontaa koko ryhmälle työpajan lopuksi. Hautamäki kysyi, voisiko viimeisellä kerralla keskustella vielä osallistujien lähitulevaisuuden askelista: ”Miten jatkat tästä eteenpäin?” Hautamäen mielestä tämä paaluttaisi ja vakauttaisi osallistujien toimintaa lähitulevaisuuteen. Hän on tehnyt kriisitilanteissa kyseisiä keskusteluharjoitteita. Se toisi Hautamäen mielestä osallistujille toimeenpanon taitoa. Se antaisi osallistujille tietynlaista vapautta, ”näin minun tulee tehdä”.

7.5 Viidennessä työpajassa askelia tulevaisuuden toimintaan

Viides ja viimeinen työpaja aloitettiin tuttuun tapaan kahveilla ja kuulumisten vaihdolla. Tuukka oli ilmoittanut olevansa kipeä, mutta muut neljä osallistujaa saapuivat paikalle. Kahvien jälkeen työpajaohjaaja Soidinaho pyysi osallistujia ja työpajaohjaajia siirtymään piiriin seisomaan ja ohjeisti kehoa lämmittävän auki/kiinni-harjoitteen. Auki/kiinni-harjoitteessa kehoa ja kasvoja avataan mahdollisimman isoksi ja sitten supistetaan mahdollisimman pieneksi. Tätä toistetaan muutamia kertoja ja sen jälkeen venytellään ja ravis-tellaan kehoa kevyesti.

Alkulämmittelyn jälkeen velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä poistui tilasta Emman kanssa henkilökohtaiseen velkaneuvontaan. Muu ryhmä jäi täyttämään loppukyselyä. Loppukyselyn jälkeen Soidinaho ja Hautamäki aloittivat ryhmäkeskustelun ryhmän kanssa kuulostelemalla osallistujien ajatuksia työpajoista ja omista tilanteistaan. Keskustelussa osallistujat kertoivat omia kokemuksiaan. Ryhmäkeskustelun jälkeen pidettiin tauko.

Tauon jälkeen Metsä-Ketelä ja Emma saapuivat ryhmätoimintaan mukaan. Metsä-Ketelä piti lyhyen koonnin velkaneuvonnasta ja kertasi osallistujien mahdollisuuksia jatkon suhteen. Osa osallistujista kertoi ryhmäkeskustelussa menneisyydessä saaduista neuvoista, joiden mukaan velkojen kannattaa antaa mennä ulosottoon. Heille oli jäänyt sellainen kuva, että se on lopullinen paikka, missä velkoja käsitellään ja maksetaan. Yhdestä osallistujasta tuntui pahalta, etteivät velat pienene ulosotossa, vaikka niitä sieltä yrittäisi maksaa pois. Metsä-Ketelä neuvoi harkitsemaan vakavasti hakeutumista velkajärjestelyyn, jossa velat eivät enää kasva korkoa.

Velkaneuvonnan koonnin jälkeen keskusteltiin ryhmässä tulevista askelista maksuongelmien käsittelemisessä. Työpajaohjaaja Soidinaho teetti ryhmälle keskustelun pohjalta aikajana-harjoitteen, jossa tilan toisessa päässä oli tilanne maksuongelmien kanssa ja tilan toisessa päässä maksuvaikeuksista vapautumisen tilanne. Osallistujat saivat asettua aikajanelle siihen kohtaan, missä kokivat olevansa maksuongelmiensa suhteen sillä hetkellä. Asettauduttuaan janelle osallistujat ohjeistettiin ottamaan askeleita kohti maksuvaikeuksista selviämiseen. Soidinaho ohjeisti osallistujia kulkemaan aikajanan loppuun asti, eli tilanteeseen, missä maksuvaikeudet on selätetty, mikäli osallistujat kokivat tämän olevan mahdollista heidän tulevaisuudessaan. Jokainen askel vastasi yhtä tekoa tai toimintaa maksuvaikeuksien selättämisessä. Kolme osallistujaa neljästä kulkivat janan loppuun asti, mutta yksi osallistuja koki ajatuksen mahdottomaksi omalla kohdallaan. Työpajaohjaajat ja osallistujat auttoivat tätä henkilöä ottamaan askeleita eteenpäin ja pääsemään aikajanan päähän. Tämän harjoitteen jälkeen palattiin takaisin istumaan ja psykoterapeutti Hautamäki keskusteli vielä ryhmän kanssa kunkin seuraavista konkreettisista toimista työpajojen jälkeen.

Työpajan päätteeksi Soidinaho jakoi tietoa käynnissä olevien vertaistukiryhmien toiminnasta ja antoi tulevat päivämäärät ryhmän kokoontumiseen näytelmän tuotannon tiimoilta. Osallistujat toivotettiin tervetulleeksi kokoontumaan vielä kaksi kertaa, tammi-kuussa 2020 näytelmän lukuharjoitukseen ja helmikuussa 2020 näytelmän ensi-iltaan. Osallistujat vaikuttivat odottavan näitä tapaamisia. Ryhmän viimeisen työpajan päätti loppurentoutusharjoite nimeltä ”sähkötys”. Sähkötys-harjoitteessa osallistujat ottavat toisiaan käsistä kiinni silmät kiinni pitäen. Työpajaohjaaja koskettaa yhtä osallistujaa olkapäähän, joka antaa ”sähköiskun” vasemmalla puolella olevalle henkilölle puristaen tätä hellästi kädestä. Tämä osallistuja jatkaa ”sähköiskun” lähettämistä vasemmalla puolella olevalle henkilölle puristaen tätä kädestä. Harjoitteessa saa vaihtaa suuntaa puristamalla ”sähköiskun” lähettäneen henkilön kättä takaisin. Ryhmän viimeinen työpaja päätettiin aplodeihin ja halauksiin. Kaikilla osallistujille tuntui olevan iloinen olo.

Kuva 3. Viides työpaja. Osallistujat mukana sähkötys-harjoitteessa.

Työpajaohjaajien havainnot viidennestä työpajasta

Velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä kommentoi, että ainakin muutama osallistuja sai selvästikin apua jatkoon. Kaikki työpajaohjaajat kokivat, että jokainen osallistuja on tuntunut saavan jotain apua työpajoista, oli se sitten konkreettista tietoa tai tukea ohjaajilta ja muilta osallistujilta. Hautamäen mielestä työpajat ovat olleet sopivasti keskusteleuvia ja sopivasti toiminnallisia. Teatteriharjoitteet eivät tuntuneet hänen mukaansa päälle liimatuilta, vaan ne ovat sopineet tilanteisiin. Soidinaho kiitteli Hautamäen mielen toiminta -luentoa, joka tuntui avaavan osallistujille paljon oivalluksia omasta toiminnasta. Soidinahan mielestä toiminnalliset harjoitteet ovat tuntuneet hyviltä. Ne ovat vapauttaneet osallistujia tuoleista ja vieneet työpajoja toiminnallisesti eteenpäin. Hautamäen mielestä harjoitteet ovat olleet sopivasti matalan kynnyksen harjoitteita sisällöltään, ja toimineet osallistujille hyvin.

Ohjaajat kävivät osallistujien loppukyselyä läpi. Osallistujien vapaista kommentteista jäi ohjaajille sellainen olo, että ainakin työpajat ovat tarjonneet osallistujille alkumatkan kohti velkatilanteiden selvittämistä. Metsä-Ketelä kommentoi, ettei aivan 100-prosenttista onnistumista voi odottaakaan osallistujien suhteen. Hautamäen mielestä kokonaisuus on ollut hyvä ja osallistajat ovat saaneet vertaistukea tilanteisiinsa.

8 OSALLISTUJIEN YKSILÖLLINEN KEHITYS

Vain satasen laina -hankkeen osallistujien tilanteet olivat kaikki erilaisia. Osalla osallistujista oli taustallaan peliongelmiä, osalla maksuongelmat olivat tulleet yllätyksenä ja osa koki tilanteensa ajautuneen jo niin pahaksi, ettei sieltä ollut ulospääsyä. Kaikilla osallistujilla oli kokemuksia masennuksesta, uupumuksesta ja henkisistä ongelmista. Osalla osallistujista oli taustallaan kipeitä traumoja. Kaikki osallistajat tunsivat tilanteestaan suurta häpeätunnetta ja kokivat ongelmistaan puhumisen vaikeana muille ihmisille. Yksilöllisten tilanteiden vuoksi Vain satasen laina -hankkeen osallistujien työpajakaaria tarkastellaan yksilötasolla ohjaajien havaintojen myötä sekä tutkimustulosten kera.

8.1 Nuori nainen kohti tasapainoisempaa tulevaisuutta – Emmen kaari

Työpajaohjaaja Soidinaholle tuli viesti sosiaalisen median kautta viikko ennen työpajojen alkamista. Viestissä äiti kyseli mahdollisuutta ilmoittaa tyttärensä Vain satasen laina – työpajoihin ja osallistua hänen tuekseen tapaamiskerroilla. Soidinaho otti yhteyttä toiseen työpajaohjaajaan, psykoterapeutti Jari Hautamäkeen ja kysyi hänen mielipidettään äidin osallistumiseen tyttären kanssa. Keskustelun edetessä molemmat työpajaohjaajat päättivät, että tyttären olisi hyvä saapua työpajaan yksin, ilman äitiä. Äidin läsnäolo voisi vaikuttaa muihin osallistujiin. Työpajaohjaaja Soidinaho otti yhteyttä äitiin ja vakuutti hänelle, että tyttären olisi hyvä osallistua työpajaan yksin. Tarpeen vaatiessa äiti voisi odotella lähitöillä ensimmäisen työpajan aikana, mikäli tytär haluaisi poistua kesken työpajan. Työpajaohjaajat odottivat ensimmäiseen työpajaan osallistujia, mutta heidän joukossaan ei ollut nuorta naista.

Toisen työpajan alkaessa nuori tyttö, Emma, saapui paikalle. Hän oli työpajaohjaajien mielestä silmin nähden jännittynyt. Hän oli osallistujista ensimmäisenä paikalla ja työpajaohjaajia oli vastassa kolme henkilöä. Työpajaohjaaja Soidinaho pyysi Emmaa mukaan kävelyille lammen rannalle siksi aikaa, kunnes muut osallistujat saapuisivat. Emmen palatessa takaisin hänen jännityksensä tuntui työpajaohjaajien mielestä lieventyneen. Kun työpajassa kerrattiin osallistujien esittelyä, Emma vaikutti työpajaohjaajien mielestä vieläkin jännittyneeltä. Hän kuunteli hiljaa muiden kertomuksia, jotka olivat tiivistelmiä edellisemmän esittelystä.

Kun oli Emmen vuoro puhua, hän aloitti rauhalliseen ja hiljaiseen tahtiin. Hän kertoi lapsuudestaan ja teini-iästään. Asioista, joita hän oli joutunut nuorena kohtaamaan. Hän kertoi nykytilanteestaan ja maksuvaikeuksistaan, joiden vuoksi hän oli ajautunut tilanteeseensa. Emma kertoi myös, että hän oli sairaslomalla mielenterveydellisten asioiden vuoksi, ja että tämänhetkiset lääkkeet vaikuttivat häneen turruttavasti. Hän koki olevansa kykenemätön ilmaisemaan tunteita. Emmen avoin kertomus sai muut työpajaosallistujat hiljaiseksi. Hiljaisuuden rikkoi 41-vuotias perheenäiti Suvi, joka kommentoi oman tyttärensä olleen vastaavanlaisissa elämäntilanteissa. Emma ja Suvi keskustelivat. Emma omasta näkökulmastaan, Suvi tyttärensä näkökulmasta. Molemmat keskustelivat toistensa kokemuksia kunnioittaen. Työpajan jälkeen työpajaohjaaja Soidinaho jäi juttelemaan Emmen kanssa. Emma sanoi, että enää ei jännitä niin paljon. Työpajaohjaaja Soidinaho jäi miettimään, saapuisiko Emma seuraavalla kerralla.

Emma ei saapunut kolmanteen työpajaan. Häneltä oli tullut ennen työpajan alkua työpajaohjaaja Soidinaholle viesti, että rankan päivän takia hän ei koe pystyvänsä osallistumaan työpajaan. Soidinaho vastasi viestillä, että toivottavasti Emma pääsee seuraavalla kerralla.

Neljäs työpaja sai alkunsa ja Emma ilmestyi juhlatilan terassille iloisena. Työpajassa käytiin läpi haaveita ja unelmia. Emma tuntui työpajaohjaajien mielestä olevan innostuneen oloinen harjoitteista ja osallistui niihin aktiivisesti ja hymyillen. Unelmissa Emma haaveili opiskelusta ja työurasta, myös parisuhteesta ja mahdollisuudesta reilamiseen. Hän osallistui unelmakeskusteluihin koko ajan aktiivisesti ja positiivisena. Turvasatama-keskustelussa Emma puhui lämpimästi nallestaan. Työpajan päätteeksi työpajaohjaaja Soidinaho keskusteli Emmen kanssa ja tämä kertoi tuntevansa olonsa jo paljon paremmaksi kuin työpajakokonaisuuden alkaessa.

Viidenteen työpajaan Emma saapui ensimmäisten joukossa. Hänelle oli varattu työpajasta aikaa henkilökohtaiseen velka- ja talousneuvontaan työpajaohjaaja Metsä-Ketelän kanssa. Velkaneuvonnassa Metsä-Ketelä kertoi Emmalle vaihtoehtoista, joita hänellä oli. Emmalla oli lainaa ulosotossa vähiten kaikista osallistujista, vain muutamia tuhansia euroja. Emma voisi Metsä-Ketelän mukaan hakea Diakoniatoimistosta avustusta, jolla Emma voisi osittain tai jopa kokonaan kuitata velat ulosotossa. Hautamäki oli ehdottanut ryhmäkeskustelussa Emmalle myös mahdollisuutta hakea avustusta opiskeluun Tukilinjasta. Tukilinjän apurahat on tarkoitettu henkilöille, joilla on pitkäaikainen fyysinen tai psyykinen toimintarajoite, joka vaikeuttaa arjessa toimimista. Liikunta- tai aistivamman ohella tällaisen rajoitteen voi aiheuttaa myös pitkäaikaissairaus, mielenterveysongelma

tai neurologinen poikkeavuus. Apurahat suunnataan ensisijaisesti vähävaraisille, Suomessa pysyvästi asuville, toimintarajoitteisille yksityishenkilöille. (Tukilinja 2019.)

Työpajan päätteeksi osallistujat osallistuivat aikajanaan, jossa he saivat tarkastella omaa nykytilannettaan ja tulevaisuuttaan. Aikajanaharjoitteessa osallistujat ottivat askeleita niitten toimintojensa myötä, jotka auttaisivat heitä tulevaisuudessa selvittämään maksuongelmiaan. Emma suoritti aikajanan osallistujista ensimmäisenä. Hänen toimintansa tulevaisuuden suhteen olivat selkeitä ja hän vaikutti työpajaohjaajien mielestä onnelliselta päästessään aikajanan päähän, tilanteeseen, jossa hän oli selvittänyt maksuvaikeutensa. Työpajan päätteeksi Emma jäi vielä kiittämään työpajaohjaajia.

Emman maksuvaikeudet helposti hoidettavissa

Emma osallistui vasta toiseen työpajaan. Hän ilmoittautui kolmannessa työpajassa poissaolevaksi. Yhteensä Emma osallistui kolmeen työpajaan: toiseen, neljänteen ja viidenteen. Viidennessä työpajassa Emma sai henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa. Emma ei vastannut sähköpostilla lähetettyyn alkukartoitukseen. Työpajaohjaajat saivat kuitenkin kokonaiskuvan Emman tilanteesta työpajakokonaisuuden aikana.

Alkukyselyn Emma täytti toisen työpajan alussa. Alkukyselyn mukaan hän oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hänellä oli melko vähän tietoa, kuinka maksuongelmia voisi hoitaa. Hän tunsi häpeää maksuvaikeuksistaan paljon ja hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille melko vähän. Hän oli kokenut maksuvaikeuksistaan puhumisen helpottavan omaa tilannettaan melko vähän ja hän koki olevansa melko vähän aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa. Avoimeen kommentointipohjaan Emma oli kirjoittanut mielenterveytensä vaikuttavan suuresti toimintakykynsä.

Viimeisessä työpajassa Emma täytti loppukyselyn. Hän oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hänellä oli melko paljon tietoa, miten maksuongelmia voisi hoitaa. Hän tunsi paljon häpeää maksuvaikeuksistaan. Hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille paljon ja hän oli kokenut maksuvaikeuksista puhumisen helpottavan omaa tilannettaan paljon. Emma koki olevansa melko paljon aktiivinen maksuvaikeuksien

hoitamisessa. Avoimeen kommentointipohjaan Emma oli kirjoittanut hankkeesta olleen suuri apua hänelle. Hänen mukaansa hankkeen vetäjät ja muut osallistujat olivat auttaneet häntä paljon. Ainut, mitä Emma olisi kaivannut, olisi enemmän työpajakertoja. Hän kommentoi myös, että jos hankkeelle tulisi jatkoa, hän osallistuisi siihen mielellään. Loppuun Emma oli kommentoinut, että hän on piristynyt paljon tämän ansiosta.

Työpajaohjaajien alkukartoituksen ja havaintojen mukaan Emmen maksuvaikeudet olivat muihin osallistujiin nähden helpoiten hoidettavissa. Emma oli nuori ja lainaa ulosottoon oli kertynyt vasta muutamien tuhansien eurojen verran. Emmella oli kuitenkin taustalla mielenterveydellisiä ongelmia, mutta hän sai hoitoa niihin ammattilaisilta. Työpajaohjaajien havaintojen sekä alku- ja loppukyselyiden mukaan Emmen henkinen hyvinvointi oli lisääntynyt työpajakokonaisuuden aikana. Hän oli saanut lisää tietoa, miten maksuongelmia voisi käsitellä ja hänen aktiivisuutensa niiden käsittelyssä oli lisääntynyt. Lisäksi Emmen häpeäntunne maksuvaikeuksista oli pienentynyt ja hän oli kokenut saavansa vertaistuesta apua omaan tilanteeseensa.

8.2 Näitä minulta ei voi ottaa pois – Marian kaari

Maria saapui ensimmäiseen työpajaan huolestuneen näköisenä. Työpajan alkaessa Maria esitteli itsensä ensimmäisenä. Hän kertoi itsestään ja tilanteestaan maksuvaikeuksien kanssa. Maria kertoi, että hän vuosi sitten joutunut yllättäen maksuvaikeuksiin avioeron myötä. Hänellä ei ollut ollut tietoa avioliitossa rahallisesta tilanteesta, jonka mies oli häneltä hänen mukaansa salannut. Maria koki epäreilua tilanteestaan, mutta sanoi olevansa kiitollinen velkajärjestelyn mahdollisuudelle. Toisen työpajan alkaessa Maria esitti työpajaohjaajille toiveen, että pääsisi sillä kertaa velkaneuvontaan. Metsä-Ketelän luona henkilökohtaisessa velkaneuvonnassa ollessaan Maria oli kysynyt Metsä-Ketelältä konkreettisia neuvoja vireillä olevan velkajärjestelynsä suhteen. Metsä-Ketelä oli neuvonut osallistujaa aloittamaan velkajärjestelyn. Velkaneuvonnan jälkeen Maria saapui takaisin työpajan loppupuoliskolle kyyneleitään pyyhkien ja oli hiljaisen oloinen.

Työpajan jälkeen työpajaohjaaja Soidinaho jäi keskustelemaan Marian kanssa. Maria kertoi kokeneensa velkaneuvonnan tunteikkaana, mutta myös voimaannuttavana ja kertoi hänelle olleen tärkeää saada velkaneuvontaa juuri tällä hetkellä. Hän jatkoi, että oli tähän asti vältellyt maksuongelmiaan, mutta koki nyt saaneensa voimaa tarttua niiden hoitamiseen.

Kolmannessa työpajassa Maria vaikutti työpajaohjaajien mielestä valoisammalta ja positiivisemmalta. Työpajaohjaaja Metsä-Ketelä arveli sen johtuvan siitä, että Maria oli alkanut toteuttaa päätöksiä oman tilanteensa suhteen. Neljännessä työpajassa Maria nosti esiin oman turvasatamansa, runon, johon hän palasi aina lohtua tarvitessaan. Maria vaikutti työpajaohjaajien mielestä aktiivisemmalta ja hän tuntui löytäneen itselleen unelmia ja haaveita, joita kohti kulkea. Varsinkin itsensä kouluttaminen ja uusien asioiden opiskelu tuntuivat olevan läsnä Marian haaveissa.

Viidennessä työpajassa Marialle ei tuottanut vaikeuksia hahmottaa omaa tilannettaan ja tulevaisuuden askelia aikajanaharjoitteessa, jossa omasta nykytilanteesta otettiin askelia kohti maksuvaikeuksien selviämistä. Työpajaohjaaja Metsä-Ketelän mielestä Maria oli muuttunut työpajojen aikana päättäväisemmäksi. Työpajaohjaaja Hautamäelle Maria oli kertonut hakevansa terapeutista tukea itselleen, koska työpajat olivat herättäneet hänessä lapsuudesta asioita, joita hän koki olevansa valmis käsittelemään. Maria oli aktivoitunut myös maksuvaikeuksien selvittämisessä niin, että hän oli selvittänyt, voisiko terapeutista hoitoa liittää velkajärjestelyyn ilmoitettaviin menoihin. Työpajaohjaajien havaintojen mukaan Maria on osoittanut työpajakokonaisuuden aikana kasvavaa taitoa käsitellä omia asioitaan ja viedä niitä eteenpäin.

Marian päätös hakea apua myös henkisiin ongelmiin

Maria osallistui kaikkiin Vain satasen laina -työpajoihin. Hän palautti alkukartoituksen ennen työpajojen alkamista ja oli läsnä kaikkiaan viisi työpajakertaa. Maria sai oman toiveensa mukaisesti henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa toisessa työpajassa.

Maria täytti alkukyselyn ensimmäisen työpajan alussa. Alkukyselyn mukaan hän oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamiseen. Hänellä oli melko paljon tietoa, miten maksuongelmia voisi hoitaa ja hän tunsikin melko paljon häpeää maksuvaikeuksistaan. Hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan

muille ihmisille melko vähän. Hän oli kokenut maksuvaikeuksista puhumisen helpottavan omaa tilannettaan melko vähän ja hän koki olevansa melko aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa.

Viimeisessä työpajassa Maria täytti loppukyselyn. Loppukyselyn mukaan hän oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hänellä oli melko paljon tietoa, miten maksuongelmia voisi hoitaa. Hän tunsi melko vähän häpeää maksuvaikeuksistaan ja hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille melko vähän. Hän oli kokenut maksuvaikeuksista puhumisen helpottavan omaa tilannettaan melko vähän ja hän koki olevansa melko aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa. Avoimeen kommentointipohjaan Maria oli kirjoittanut, että vertaistuki oli parasta työpajoissa. Se antoi hänelle voimaa. Marian mielestä keskustelut olivat antoisia ja mielenkiintoisia. Työpajoissa annettu velkaneuvonta oli hyvää ja ammattitaitoista. Maria koki saaneensa apua velkaneuvonnasta velkajärjestelyhakemuksen suhteen.

Alkukartoituksen ja työpajaohjaajien havaintojen mukaan Marian maksuvaikeuksien hoitamista hankaloitti se, että ne olivat tulleet Marialle yllätyksenä avioeron myötä. Maria koki tilanteensa epäreiluksi ja se saattoi vaikuttaa hänellä maksuvaikeuksien hoitamisen aktiivisuuteen. Myös velkajärjestelyn monet hoidettavat ja selviteltävät asiat tuntuivat uuvuttavan Mariaa. Työpajaohjaajien havaintojen mukaan Marialla oli kaikki edellytykset päästä velkajärjestelyyn, jota hän oli työpajakokonaisuuden aikana hakemassa. Alku- ja loppukyselyissä Marian häpeäntunne maksuvaikeuksista oli laskenut melko paljon melko vähään. Voisi siis olettaa, että maksuvaikeuksista puhuminen vertaisryhmässä oli onnistunut lisäämään Marian henkistä hyvinvointia. Työpajaohjaajat havainnoivat myös työpajakokonaisuuden aikana, että Marian aktiivisuus maksuvaikeuksien hoitamisessa oli lisääntynyt, sillä hän oli oma-toimisesti ottanut asioista selvää ja kyselikin neuvoja konkreettisiin asioihin työpajojen aikana. Maria päätti työpajakokonaisuuden aikana hakea itselleen myös terapeutista tukea.

8.3 Luovuttaneesta aktiiviseksi tilanteen toimijaksi – Tuukan kaari

Tuukka oli ensimmäinen työpajaan saapunut osallistuja. Työpajassa Tuukka otti esittelyvuoron järjestyksessä toisena ja kertoi maksuvaikeuksiensa johtuvan peliriippuvuudesta. Hän oli nuoresta pitäen jäänyt koukkuun erilaisiin peleihin ja ongelmat olivat syventyneet jopa pikavippien puolelle. Hän oli käynyt peliongelmaisten keskusteluryhmässä, joka oli auttanut häntä paljon. Tuukka kertoi olleensa kuitenkin jo vuoden verran pelaamatta. Tuukka kertoi myös olleensa velkajärjestelyssä noin kymmenen vuotta sitten, mutta keskeyttäneensä järjestelyn peliongelmien vuoksi.

Velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä kertoi miehelle uuden velkajärjestelyyn hakeutumisen olevan mahdollista, koska edellisestä kerrasta oli pitkä aika ja mies oli selvästi hakenut hoitoa peliriippuvuuteensa. Hautamäki kommentoi, että Tuukka oli selvästi jo ulkoistanut ongelmansa ja pystyi katsomaan sitä etäältä, mikä oli hyvä merkki. Ensimmäisessä työpajassa kävi myös ilmi, että Tuukka tunsu entuudestaan toisen osallistujan, mutta se ei tuntunut haittaavan kumpaakaan.

Toisessa työpajassa Tuukka kuunteli enemmän muiden keskustelua, kuin aktiivisesti osallistui siihen. Tämä saattoi työpajaohjaajien mielestä johtua siitä, että työpajaan saapui uusia osallistujia, joiden kanssa esittelyt tuli kerrata. Kolmannessa työpajassa, psykoterapeutti Hautamäen huomion mukaan, Tuukka koki oivalluksen mielen toiminnan alustuksesta, jonka Hautamäki piti ryhmälle. Hautamäen mukaan Tuukalle tuntui kirkastuvan, että oma minuus ja riippuvuus ovat erillisiä asioita ja ettei riippuvuus välttämättä määrittelekään hänen minuuttaan. Kolmannessa työpajassa oli Tuukan vuoro saada henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa työpajaohjaaja Metsä-Ketelältä. Metsä-Ketelän mielestä Tuukka tuntui olevan valmis hakeutumaan velkajärjestelyyn. Hän uskoi, että Tuukka oli päättänyt jo ensimmäisellä työpajakerralla hakevansa velkajärjestelyyn, kun hänelle oli selvinnyt sen olevan mahdollista. Metsä-Ketelä oli huomionnut, että Tuukan mielenkiinto työnhaun suhteen oli kasvanut, kun Metsä-Ketelä oli kertonut velkajärjestelyn yhtenä vaatimuksena olevan työpaikka. Tuukka oli kertonut työnhaun aktiivisuuden olleen hänellä melko alhaalla, koska hän oli ajatellut, ettei voi koskaan saada raha-asioitaan kuntoon. Metsä-Ketelä havainnoi Tuukan olevan aktiivinen maksuongelmien hoitamisen suhteen ja hänellä olevan hyvät edellytykset päästä velkajärjestelyyn.

Viimeiset työpajat Tuukka ilmoitti olevansa estynyt osallistumaan. Metsä-Ketelä arveli, että Tuukka ei ehkä enää kokenut tarvetta osallistua työpajoihin, kun hänelle oli selvinnyt, miten hän maksuongelmiensa kanssa voisi edetä. Metsä-Ketelä pohti myös, voisivatko poissaolot johtua retkahtamisesta peliongelmiin. Hautamäki koki, että Tuukan aiempi osallistuminen peliongelmaisten vertaisryhmään näkyi hänen ajatusmaailmaansa ja että hän tuntui olevan pitkällä asioiden käsittelemisessä. Työpajaohjaaja Soidinahon mielestä saattoi olla niin, että Tuukka löysi ne vastaukset mitä hän työpajoista tuli hakemaan ja jättäytyi sen vuoksi lopuista työpajoista pois.

Tuukka löysi vastauksia

Tuukka osallistui yhteensä kolmeen työpajaan. Viimeiset kaksi kertaa Tuukka ilmoittautui poissaolevaksi. Kolmannessa työpajassa Tuukka sai henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa. Tuukka palautti ennen työpajojen alkamista alkukartoituksen ja osallistui loppukyselyyn sähköpostin kautta.

Alkukyselyn Tuukka täytti ensimmäisen työpajan alussa. Alkukyselyn mukaan hän oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hänellä oli jonkin verran tietoa, miten maksuvaikeuksia voisi hoitaa. Hän tunsi paljon häpeää maksuvaikeuksistaan. Hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille paljon ja hän oli kokenut maksuvaikeuksista puhumisen helpottavan omaa tilannettaan melko paljon. Tuukka koki olevansa melko vähän aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa.

Tuukka palautti loppukyselyn viimeisen työpajan jälkeen sähköpostilla. Loppukyselyn mukaan hän oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hänellä oli melko paljon tietoa, miten maksuvaikeuksia voisi hoitaa. Hän tunsi paljon häpeää maksuvaikeuksistaan. Hän oli puhunut maksuvaikeuksista muille ihmisille melko paljon ja hän oli kokenut maksuvaikeuksista puhumisen helpottavan omaa tilannettaan melko paljon. Tuukka koki olevansa melko paljon aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa.

Alkukartoituksen ja työpajaohjaajien havaintojen mukaan Tuukka oli hoitanut peliongelmaansa aktiivisesti ja hänellä oli näyttöä siihen saadusta ja toimineesta vertaistukihoidosta. Työpajaohjaajien mielestä Tuukka sai työpajoista tietoa, mitä hän ei välttämättä olisi muualta voinut saada ja näin ollen lähteä

selvittelemään maksuvaikeuksiaan. Jo ensimmäisessä työpajassa Tuukalle tuli yllätyksenä tieto, että velkajärjestelyyn voi hakea toistamiseen, vaikka sen on jo kerran saanut ja keskeyttänyt. Tämä tieto vaikutti työpajaohjaajien havaintojen mukaan Tuukkaan positiivisesti ja aktivoiden. Työpajakokonaisuuden aikana Tuukka tuntui aktivoituvan työnhaussa, joka on velkajärjestelyyn hakemisen edellytys. Työpajaohjaajien havaintojen sekä alku- ja loppukyselyn mukaan Tuukan aktiivisuus maksuvaikeuksien hoitamisessa oli lisääntynyt paljon ja hän tuntui saavan työpajoista saadun tiedon kautta voimaa ja toivoa maksuvaikeuksien aktiiviseen hoitamiseen.

8.4 Puhumattomuudesta vertaistuen ylistäjäksi – Minnan kaari

Minna saapui ensimmäiseen työpajaan hieman hermostuneen oloisena. Hänen saavuttuaan kävi ilmi, että hän tunsu entuudestaan toisen paikalla olevan osallistujan. Minna kertoi pelänneensä näin tapahtuvan, mutta se ei tuntunutkaan niin ahdistavalta kuin Minna oli etukäteen pelännyt. Minna oli työpajaohjaajien havaintojen mukaan työpajan alkupuolen hiljaisen oloinen. Hän ei tarttunut esittelyvuoroon, vaan antoi muiden osallistujien kertoa ensin itsestään.

Minnan esittelyvuoron koittaessa hän aloitti varovaisesti. Hän kertoi pelänneensä sitä, että paikalla olisi vain nuoria tai ei olisi ollenkaan peliriippuvaisia. Hän koki äärimmäisen helpottavaksi Tuukan puheenvuoron peliongelmista. Minna alkoi puhua peliongelmistaan, maksuvaikeuksistaan ja niiden vaikutuksesta tai syntymisestä. Minna myönsi, ettei ole koskaan kertonut maksuvaikeuksistaan muille kuin puolisolleen ja tämä oli ensimmäinen kerta, kun hän avautui niistä kenellekään muulle. Hän oli selvästikin pohtinut syitä omaan käyttäytymiseensä lapsuuttaan myöten. Minnan päättäessä esittelyvuoronsa psykoterapeutti Hautamäki kehui Minnaa rohkeudesta saapua työpajoihin ja puhua ryhmälle avoimesti tilanteestaan. Työpajaohjaajat huomioivat, että Tuukan puheenvuorolla oli suuri merkitys Minnalle. Ilman Tuukan avautumista peliongelmistaan, Minnakaan ei välttämättä olisi saanut kerättyä rohkeutta puhua niistä.

Toisessa työpajassa Tuukka mainitsi Minnalle ryhmäkeskustelussa peliriippuvaisten ryhmän, joka oli alkamassa kuukauden päästä. Minna jäi pohtimaan, uskaltaisiko hän osallistua ryhmän toimintaan. Minna myös kertoi ryhmälle, että ensimmäisen työpajan jälkeen hän oli jäänyt pohtimaan kaikkia esille nousseita asioita, mutta loppuviikkoa kohti ajatukset olivat väistyneet. Minna koki, että työpajat voisi järjestää tiiviimminkin.

Kolmannessa työpajassa Minna avasi ryhmäkeskustelussa enemmän omaa tilannettaan. Työpajaohjaajien mielestä Minnalla tuntui olevan monta päällekkäin ratkaistavaa ongelmaa tai tilannetta, jotka vaikuttavat toisiinsa. Minnaa huolestuttivat peliongelmat, rahaongelmat, parisuhde ja töihin meno. Hän toivoi voivansa antaa lapsilleen enemmän kuin mitä kyseisessä rahatilanteessaan kykeni antamaan. Minna kuitenkin totesi, että hän on ryhmässä henkisen tuen vuoksi eikä odota saavansa apua maksuvaikeuksiensa selvittämiseen. Minna kertoi, että hän on saanut ryhmältä apua tilanteeseensa ja löytänyt ryhmästä yhteyttä, jonka koki äärimmäisen tärkeäksi.

Neljännessä työpajassa Minna sai henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa työpajaohjaaja Metsä-Ketelältä. Metsä-Ketelän mukaan Minnan tilanteessa on moni asia auki ja niihin tulisi tehdä päätöksiä. Vaikeinta Minnan tilanteessa Metsä-Ketelän mukaan oli se, että yksi päätös vaikuttaa toisiin päätöksiin. Tämä saattaa aiheuttaa Minnassa haluttomuutta tehdä ensimmäistä päätöstäkään maksuvaikeuksien selvittelyssä. Metsä-Ketelän mielestä Minnan tulisi osoittaa velkajärjestelyä haettaessa peliongelmansa päättyneen. Minnan tilanteessa uutta velkaa ole tullut enää muutamaan vuoteen, joten se voisi osoittaa jo, että ongelmaa on käsitelty. Minnan olisi hyvä Metsä-Ketelän mielestä hakea velkajärjestelyä, vaikka hän ei siihen pääsisi ensimmäisellä kerralla. Velkajärjestely voi onnistua toisella tai kolmannella yrittämällä. Metsä-Ketelän mukaan Minna oli kuitenkin varsin haluton hakeutumaan velkajärjestelyyn. Psykoterapeutti Hautamäen huomioiden mukaan Minnan kohdalla jo osallistuminen työpajoihin on suuri avaus, joka saattaa tulevaisuudessa viedä häntä eteenpäin asioiden järjestelyssä.

Viidennessä ja viimeisessä työpajassa Minna avautui ryhmäkeskustelussa ulosoton kokemuksistaan. Hän oli ajatellut, että velkojen kannattaa antaa mennä ulosottoon ja että ulosotto on lopullinen paikka, missä velkoja käsitellään. Minnalle oli tullut ikävänä yllätyksenä, että velat voivat siirtyä ulosotosta takaisin velkojille ja palata korkojen kanssa takaisin ulosottoon. Hänestä tuntui pahalta, etteivät velat pienene, vaikka niitä kuinka yrittäisi maksaa ulosottoon. Työpajaohjaaja Metsä-Ketelä suositteli Minnalle uudelleen hakemista velkajärjestelyyn. Minna jäi pohtimaan asiaa. Työpajan loppupuolella toteutettu aikajanaharjoite tuotti Minnalle vaikeuksia. Aikajanaharjoitteessa osallistujat ottivat askeleita toimintojensa myötä, jotka auttaisivat heitä tulevaisuudessa selvittämään maksuongelmiaan. Minna ei pystynyt keksimään ensimmäistäkään toimintaa, minkä hän voisi maksuvaikeuksien ratkaisemissa suorittaa. Ohjaajat ja osallistujat auttoivat Minnaa

keksimään toimintoja, kuten velkojen kokonaissumman selville ottaminen, velkajärjestelyyn hakeminen ja maksusuoritusten maksaminen. Muiden avulla Minna pääsi kulkemaan aikajanan toiseen päähän, jossa maksuvaikeuksista on selvitty.

Työpajaohjaajien havaintojen mukaan Minnalle tuotti vaikeuksia tehdä päätöksiä oman tilanteensa suhteen, koska hänellä oli monta päällekkäistä ratkaistavaa tilannetta. Kuitenkin työpajaohjaajat olivat sitä mieltä, että työpajoihin osallistuminen oli Minnalle iso avaus kohti maksuvaikeuksien käsittelyä niin henkisesti kuin konkreettisestikin. Metsä-Ketelän mukaan Minna saattaa tajuta töihin paluun jälkeen kuinka paljon rahaa ulosottoon palkasta menee ja hän saattaa tulla toisiin ajatuksiin velkajärjestelyn hakemisen suhteen. Metsä-Ketelän mukaan maksuongelmien hoitaminen voisi jopa auttaa Minnan perhe-elämää. Työpajakokonaisuuden aikana Minna tuntui saavan oivalluksia tilanteeseensa, saavan henkistä tukea ja työpajaohjaajien mielestä jopa ottavan enemmän vastuuta tulevaisuudestaan.

Minna oivallus olla itseään kohtaan armollisempi

Minna osallistui kaikkiin viiteen työpajaan. Neljännessä työpajassa Minna sai henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa. Minna vastasi sähköpostilla lähetettyyn alkukartoitukseen ennen työpajojen alkamista.

Alkukyselyn Minna täytti ensimmäisen työpajan alussa. Alkukyselyn mukaan hän ei ollut kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hänellä oli jonkin verran tietoa, kuinka maksuongelmia voisi hoitaa. Hän tunsu paljon häpeää maksuvaikeuksistaan ja hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille vähän. Hän oli kokenut maksuvaikeuksistaan puhumisen helpottavan omaa tilannettaan vähän ja hän koki olevansa jonkin verran aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa.

Viimeisessä työpajassa Minna täytti loppukyselyn työpajan alussa. Hän ei ollut kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hänellä oli melko paljon tietoa, miten maksuongelmia voisi hoitaa. Hän tunsu paljon häpeää maksuvaikeuksistaan. Hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille vähän ja hän oli kokenut maksuvaikeuksista puhumisen helpottavan omaa tilannettaan melko vähän. Minna koki olevansa melko paljon aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa.

Avoimeen kommentointipohjaan Minna oli kirjoittanut, että ei koe saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa, koska hän on itse aiheuttanut itselleen tämän tilanteen, eikä koe voivansa saada apua sen vuoksi. Hän tietää kyllä, miten voisi saada apua, jos haluaisi sitä saada. Minna kertoi myös, että oli iso asia avautua maksuvaikeuksistaan tuntemattomille ihmisille, kun niistä ei ole aiemmin puhunut muille kuin avopuolisolle. Minnan palautteen mukaan oli kuitenkin ihanaa, että sai vertaistukea peliongelmiin ainakin yhden ihmisen verran. Muutenkin Minnan mielestä oli ihanaa jakaa asioista osallistujien kanssa, vaikka välillä vähän hävettikin. Minna jatkoi vielä avoimessa kommenttikentässä, että isoin asia hankkeessa oli se, että sieltä löytyi toinen osallistuja, joka oli samassa tilanteessa peliongelmiensa kanssa ja hän ymmärsi täysin ne tunteet, joita siinä tilanteessa oleva ihminen käy läpi. Minnan mukaan hän tuli ensimmäistä kertaa pitkiin aikoihin ymmärretyksi.

Minnan mukaan hanke on ollut hänelle henkisesti terapeutista. Hän koki, että hanke oli hänelle enemmän muihin asioihin vaikuttava kuin taloudelliseen tilanteeseen. Minnan mukaan taloudellinen tilanne ei tuntunut enää itselle niin päälimmäiseltä asialta kuin sen sijaan henkinen hyvinvointi. Minnan avoimen kommenttipohjan päätti lause: ”Pitää vain antaa itselleen aikaa, olla itselle armollisempi ja löytää jälleen sisältään se iloinen, onnellinen ihminen, mikä ennen olen ollut.”

Alkukartoituksen ja työpajaohjaajien havaintojen mukaan Minnan tilanne oli osallistujista haastavin. Minnalla tuntui olevan monta ratkaistavaa asiaa, jotka olivat kaikki suhteessa toisiinsa. Minnalle tuntui aiheuttavan vaikeuksia tehdä päätöksiä. Hän myös tunsu suurta häpeää maksuvaikeuksistaan, syytti niistä itseään eikä kokenut voivansa saada apua niihin. Hän myöskään ei ollut koskaan puhunut muille kuin avopuolisolleen maksuvaikeuksistaan. Työpajaohjaajien havaintojen sekä alkua- ja loppukyselyn mukaan Minnan henkinen hyvinvointi lisääntyi työpajakokonaisuuden aikana. Hän oli saanut lisää tietoa, miten maksuongelmia voisi hoitaa ja hän oli kokenut tilanteestaan puhumisen helpottavan vähän enemmän hänen tilannettaan. Minnan aktiivisuus maksuvaikeuksien hoitamiseen oli lisääntynyt ja työpajaohjaajien mielestä Minna otti enemmän vastuuta toiminnastaan tulevaisuuden suhteen

työpajakokonaisuuden loppupuolella. Vertaistuella tuntui olevan suuri vaikutus Minnan hyvinvointiin.

8.5 Tietoa maksuvaikeuksiin käsittelemiseen – Suvin kaari

Suvi ei saapunut ensimmäiseen työpajaan. Työpajaohjaaja Soidinaho otti Suviin yhteyttä ennen toista työpajaa ja kannusti häntä tulemaan mukaan, jonka jälkeen Suvi saapui toiseen työpajaan. Toisessa työpajassa nuoren naisosallistujan Emman esittelyvuoro aiheutti Suvin ja Emman välille keskustelua. Suvi samaistui Emman puheenvuoroon tyttärensä kautta, jolla oli samoja kokemuksia mitä Emmalla oli ollut. He tuntuivat työpajaohjaajien mielestä peilaavan toistensa kokemuksia. Omalla esittelyvuorollaan Suvi kertoi maksuvaikeuksistaan, jotka olivat olleet hänellä koko aikuiselämän ajan. Työpajaohjaajien huomioiden mukaan Suvin jakoi rankkojakin kokemuksia ryhmälle omasta tilanteestaan ja se tuntui väsyttävän Suvia työpajan loppua kohti mennessä. Lopputyöpajan Suvi oli hiljaisempi kuin muut osallistujat.

Suvi ei saapunut kolmanteen työpajaan, vaan ilmoitti esteestään osallistua. Velka- ja talousneuvoja Metsä-Ketelä kommentoi, että jos osallistuja jakaa itsestään paljon, se saattaa väsyttää häntä ja vaikeuttaa osallistumista seuraavaan kertaan. Psykoterapeutti Hautamäki kommentoi, että jos osallistujista on tuntunut, että he ovat paljastaneet liikaa itsestään, niin se voi vaikuttaa päätökseen olla tulematta seuraavaan työpajaan.

Ennen neljättä työpajaa työpajaohjaaja Soidinaho otti yhteyttä Suviin ja kannusti häntä saapumaan seuraavaan työpajaan, jonne Suvi saapui. Työpajaohjaaja Soidinaho keskusteli Suvin kanssa ennen työpajan alkamista. Suvi oli takki päällä ja Soidinaho sai sellaisen vaikutelman, että osallistuja oli tekemässä lähtöä jo ennen työpajan alkamista. Soidinaho kysyi Suvilta lähtöaikeista, johon hän vastasi myöntävästi. Suvi kertoi Soidinaholle, että tunsu olonsa jännittyneeksi ja pelokkaaksi. Hänellä oli ollut ennen kolmatta työpajaa edeltävänä päivänä raskas kokemus perheen kanssa. Suvi kertoi Soidinaholle, että olisi halunnut tulla edelliseen työpajaan, mutta koki olonsa väsyneeksi. Soidinaho kysyi Suvilta, haluaisiko hän toimia ensin ryhmän kanssa ja mennä sitten vasta velkaneuvontaan. Suvi koki mieluisampana vaihtoehtona toimia ensin ryhmän kanssa.

Ryhmäkeskustelussa Suvi jättäytyi hieman taka-alalle muiden osallistujien ollessa hieman aktiivisempia. Hän oli työpajaohjaajien havaintojen mukaan enemmän kuuntelevana osapuolena. Työpajan loppupuolella oli Suvin vuoro saada henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa työpajaohjaaja Metsä-Ketelältä. Metsä-Ketelän mukaan Suvin tilanne oli selkeä. Suvi ei ollut Metsä-Ketelän mukaan hakenut velkajärjestelyyn, koska takaisin maksettava summa kuukaudessa oli niin iso, ettei hän halunnut lähteä järjestelyyn sen vuoksi. Metsä-Ketelä oli neuvonut Suvia, että hänen tilanteessa voisi harkita lainaa ja takaajia, mutta Suvi oli kokenut, ettei halua sekoittaa tilanteeseen ulkopuolisia. Suvin saavuttua takaisin velkaneuvonnasta, muut ryhmäläiset olivat valmistautuneet esittelemään hänelle patsaista, niin sanottuja pysähtyneitä ”still”-kuvia, unelmista, joita oli käyty edellisessä harjoitteessa läpi. Suvi sai arvuutella patsaiden takana olevia haaveita ja osallistua haavekeskusteluun myös.

Viimeisessä työpajassa Suvi kulki työpajaohjaajien havaintojen mukaan selkein toiminnoin aikajanaharjoitteen loppuun. Aikajanaharjoitteessa osallistujat ottivat askeleita toimintojensa myötä, jotka auttaisivat heitä tulevaisuudessa selvittämään maksuongelmiin. Työpajaohjaajien mielestä Suvilla oli tarvittava tieto, miten hoitaa maksuongelmiin. Hänellä tuntui olevan selkeät ajatukset tilanteestaan ja toimista, joita sen selvittäminen vaatii. Viimeisen työpajan päätteeksi työpajaohjaaja Soidinaho jäi keskustelemaan Suvin kanssa. Suvi kertoi Soidinaholle, että sitten kun hänellä on voimia tarttua maksuongelmiin, niin hänellä on työpajoista saatua tietoa, miten hän voi niitä hoitaa.

Suville tietoa maksuvaikeuksien käsittelyyn, kun voimat riittävät

Suvi osallistui kolmeen työpajaan: toiseen, neljänteen ja viidenteen eli viimeiseen työpajaan. Neljännessä työpajassa Suvi sai henkilökohtaista velka- ja talousneuvontaa. Suvi täytti alkukartoituksen toisen työpajan alussa samalla kun hän täytti alkukyselyn.

Alkukyselyn Suvi täytti toisen työpajan alussa. Alkukyselyn mukaan hän ei ollut ja oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hän oli kirjoittanut kysymyksen kohtaan ”tavallaan”. Hänellä oli melko vähän tietoa, kuinka maksuongelmia voisi hoitaa. Hän tunsi paljon häpeää maksuvaikeuksistaan ja hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille melko vähän. Hän oli kokenut maksuvaikeuksistaan puhumisen helpottavan omaa tilannetta vähän ja hän koki olevansa jonkin verran aktiivinen maksuvaikeuksien

hoitamisessa. Avoimeen kommenttipohjaan Suvi oli kirjoittanut, että olisi mielenkiintoista tietää enemmän maksuvaikeuksien tilanteista, miten selvittää niistä ja onko mahdollista saada myös terapeutista apua lisää.

Viimeisen työpajan alussa Suvi täytti loppukyselyn. Loppukyselyn mukaan hän ei ollut ja oli kokenut saaneensa apua maksuvaikeuksien hoitamisessa. Hän oli kirjoittanut kysymyksen kohtaan ”jonkin verran”. Hänellä oli jonkin verran tietoa, kuinka maksuongelmia voisi hoitaa. Hän tunsikin melko paljon häpeää maksuvaikeuksistaan. Hän oli puhunut maksuvaikeuksistaan muille ihmisille jonkin verran ja hän oli kokenut maksuvaikeuksistaan puhumisen helpottavan omaa tilannettaan jonkin verran. Suvi koki olevansa melko paljon aktiivinen maksuvaikeuksien hoitamisessa. Avoimeen kommentointikohtaan Suvi oli kirjoittanut, että työpajassa tuli hyvä tunne, kun sai puhua myös muusta kuin pelkästään pääasiallisesta ongelmasta. Suvi kirjoitti myös, että häntä harmitti, kun ryhmä loppuu.

Alkukartoituksen ja työpajaohjaajien havaintojen mukaan Suvinkin tilanne oli maksuongelmien hoitamisen suhteen selkeä. Hän voisi hakea velkajärjestelyyn halutessaan ja mahdollisesti myös onnistua velkajärjestelyyn pääsemisessä. Suville tuntui kuitenkin aiheuttavan vastahankoisuutta velkajärjestelyyn laskettu korkea takaisinmaksusumma kuukaudessa. Lisäksi Suvilla oli elämäntilanteessaan monia ajankohtaisia, kipeitä aiheita, joita käsitellä. Työpajaohjaajien sekä alku- ja loppukyselyn mukaan Suvilla lisääntyi työpajakokouksien aikana tieto, miten maksuongelmia voisi käsitellä. Hänellä tuntui olevan mielessä selkeät askeleet niiden hoitamiseen. Suvi oli kokenut työpajan vertaistuen hyvänä asiana hyvinvoinnilleen, mutta koki, ettei kykene tässä elämäntilanteessaan keskittymään maksuvaikeuksien hoitamiseen. Suvinkin häpeäntunne maksuvaikeuksista oli kuitenkin pienentynyt hieman, hän oli puhunut vähän enemmän ihmisille maksuvaikeuksistaan ja kokenut sen helpottavan tilannettaan enemmän kuin alkukyselyssä. Myös maksuvaikeuksien suhteen Suvi oli kokenut tulleensa aktiivisemmaksi.

9 LOPUKSI

Vain satasen laina -hankkeen ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli tutkia millä tavoin moniammatillisesti ohjatut työpajat voisivat auttaa maksuvaikeuksien käsittelemisessä. Luvussa neljä esitellyssä Asiakastieto Groupin tutkimuksissa kävi ilmi, että maksuhäiriöitä omaavat ihmiset muodostavat tällä hetkellä yli 5 prosenttia Suomen väkiluvusta. Maksuvaikeuksien käsittelemisessä palvelut ovat pirstaloituneet eri sektoreille ja avun etsiminen vaatii maksuvaikeuksissa kamppailevalta ihmisestä paljon. Maksuvaikeuksissa oleva henkilö kärsii usein suuresta häpeäntunteesta ja henkisistä ongelmista. Vain satasen laina -hankkeen osallistujistakin kävi ilmi, maksuvaikeudet koetaan usein lanvistavina ja uuvuttavina. Tämä voi aiheuttaa yksilön syrjäytymistä yhteiskunnasta. Moniammatillisesti ohjatuilla työpajoilla voisi kasvavaa ongelmaa käsitellä maksuvaikeuksissa kamppailevaa henkilöä helpottavalla tavalla. Työpaja ongelman käsittelymuotona voisi huomioida osallistujien henkiset ongelmat, lisätä tietoa ja tarjota vertaistuellista ymmärrystä.

Vain satasen laina -hankkeessa työpajoja järjestettiin yhteensä viisi kertaa ja kestoiltaan ne olivat puolentoista tunnin mittaisia. Hankkeeseen osallistui viisi kahdeksasta ilmoittautuneesta. Työpajoissa vertaistuen määrä tuntui olevan tärkeää osallistujille. Keskusteleminen muiden samassa tilanteessa olevien ihmisten kanssa, ilman arvottamisen tunnetta, tuntui lisäävän osallistujien henkistä hyvinvointia. Työpajojen määrää ja kestoja osallistajat olisivat toivoneet lisää. Myös jatkohanketta toivottiin. Osallistajat kokivat moniammatillisesti ohjatut työpajat hyväksi, sillä he pystyivät saamaan monipuolista tukea ja vastauksia ajankohtaisiin kysymyksiin nopeasti.

Hankkeen työpajaohjaajat löysivät helposti yhteisen sävelen ja rauhaa työpajojen sisältöihin. Tulevaan työpajaan yhdessä virittäytyminen ja kokemusten vaihtaminen työpajan jälkeen toimi työpajaohjaajien mielestä hyvin työpajojen suunnittelun ja huomioiden kirjaamisen kannalta. Erilaisten näkökulmien, vertaistuen ja terapian, teatterilähtöisten menetelmien ja tiedon, yhdistäminen tuntui palvelevan osallistujia hyvin. Osallistajat tuntuivat saavan vertaistuesta paljon peilauspintaa sekä samankaltaisuuksia. Osallistajat kykenivät myös asettamaan itselleen tulevaisuuden haaveita ja konkreettisia toimintoja, mikä oli työpajaohjaajien mielestä hyvä merkki.

Moniammatilliset työpajat tukivat osallistujien aktiivisuutta ja henkistä hyvinvointia. Osallistujien tieto maksuvaikeuksien käsittelemisestä lisääntyi ja puhuminen maksuvaikeuksista helpottui ja koettiin arvokkaana. Velka- ja talousneuvonta antoi osallistujille konkreettisia toimia tulevaisuuden suhteen ja osalle osallistujille loivat toivoa tilanteiden käsittelyyn. Toiminnalliset harjoitteet koettiin niin ohjaajien kuin osallistujien mielestä luontevaksi toiminnaksi, joka vei keskusteluja eteenpäin. Työpajaohjaajien mielestä toiminnalliset osuudet myös aktivoivat osallistujia.

Työpajaohjaajien mielestä työpajan kesto olisi voinut olla pidempi, varsinkin jos kaikki kahdeksan ilmoittautunutta olisivat osallistuneet työpajoihin. Kahvihetki työpajan alussa toimi virittäytymisenä tilanteeseen, mutta se olisi voinut toimia myös työpajan keskivaiheilla. Työpajaohjaajien mielestä työpajojen jatkon kannalta voisi miettiä tulevaisuudessa myös kokemusasiantuntijoiden käyttöä. Se voisi lisätä osallistujien aktiivisuutta maksuvaikeuksien käsittelemiseen ja tarjota konkreettisia esimerkkejä erilaisista tilanteista ja niiden selvittämisestä. Henkilökohtainen velka- ja talousneuvonta olisi kaivannut hieman pidempää aikaa 40 minuutin sijaan, sillä selviteltävää oli aina osallistujaa kohti paljon. Velka- ja talousneuvojan olisi hyvä myös olla koko ajan ryhmän toiminnassa mukana, niin hän saisi kattavan kokonaiskuvan ryhmän tilanteesta. Jos jatkoa hankkeelle syntyisi, voisi miettiä velkaneuvonnan paikkaa joko ennen työpajaa tai työpajan jälkeen, jolloin vertaistukitoiminnasta saisi jokainen osallistuja kaiken irti.

Työpajaohjaajien mielestä velkaneuvonta kaipaa aina rinnalleen kuntouttavaa toimintaa. Moniammatillisesti ohjatut työpajat voisivat olla vastaus maksuvaikeuksissa kamppailevien henkilöiden kokonaisvaltaiseen kuntoutukseen. Hyvin suunniteltuina ja toteutettuina työpajat voisivat kuntouttaa osallistujia takaisin työelämään ja ehkäistä yksilön syrjäytymistä yhteiskunnasta. Vaikka maksuvaikeudet eivät välttämättä ratkeaisi työpajatilanteissa, niin yksilön henkinen hyvinvointi voisi kasvaa ja häpeäntunne vähentyä vertaistuen voimalla, terapeutisella ryhmätoiminnalla ja tiedon lisäämisellä.

Hankkeen kolmas osuus, Vain satasen laina -näytelmän ensi-ilta, koittaa helmikuussa 2020. Sitä ennen työpajojen osallistujat ja työpajaohjaajat osallistuvat tammikuussa 2020 näytelmän lukuharjoitukseen. Lukuharjoituksen yhteydessä on varattu aikaa osallistujien ja työpajaohjaajien keskustelulle. Tavoitteena on kartoittaa osallistujien tilanteita, kuunnella heidän kokemuksiaan näytelmän sisällön suhteen ja tarjota osallistujille vielä yhteinen päätöskerta hankkeen työpajakokonaisuudelle. Työpajojen osallistujat on kutsuttu Vain satasen laina -ensi-iltaan tammikuussa 2020 muiden kutsuvieraiden kanssa.

Tulevaisuudessa Soidinaho pyrkii etsimään mahdollisuuksia Vain satasen laina -hankkeen jatkojalostamiseen. Psykoterapeutti Hautamäki tulee jatkossa toimimaan erilaisten ryhmien kanssa maksuvaikeuksien käsittelemisen parissa. Hän on mukana ProAgrian tulevissa hankkeissa, jotka käsittelevät aihetta. Velka- ja talousneuvoja Leena Metsä-Ketelä jatkaa toimintaansa yksityisenä velka- ja talousneujana. Mikäli työryhmä saa toiminnalle rahoitusta, voi se harkita hankkeen jatkotoimintaa. Vain satasen laina -hankkeen rakennetta sekä menetelmiä saa vapaasti hyödyntää maksuvaikeuksien käsittelemisessä.

LÄHTEET

Alitar 2019. Etusivu. Viitattu 15.11.2019 <https://www.alitar.fi>.

Hautamäki Training Oy 2019. Jari Hautamäki – Hautamäki Training Oy:n tarina. Viitattu 15.11.2019 <https://www.hautamakitraining.fi/jari-hautamaki.html>.

Huttunen, M. & Kaisla H. 2015. Psykoterapiat. Helsinki: Duodecim.

Korkeila J., Joutsenniemi K., Salas E., Oksanen J. 2011. Irti häpeäleistä. Helsinki: Duodecim.

Kulttuurikollektiivi Silta 2019. Kultsit. Viitattu 15.11.2019 <https://www.kulttuurikollektiivisilta.fi/kultsit>.

Malinen B. 2005. Häpeän monet kasvot. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Metsä-Ketelä L. 2019. Yrittäjä. Freshstart Oy. Haastattelu 10.10.2019.

Mikkonen I. & Saarinen A. 2018. Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Tallinna: Tietosanoma.

Oikeus 2019. Talous- ja velkaneuvonta. Viitattu 25.10.2019 https://oikeus.fi/oikeusapu/fi/index/talous_ja_velkaneuvonta.html.

OK Perintä 2019. Tutkimus. Viitattu 16.10.2019 <https://www.okperinta.fi/fi/blogi/tutkimus-hapealannistaa-ja-estaa-suomalaisia-tarttumasta-toimeen-maksuvaikkeuksien>.

Peura-Kapanen L.; Aalto K.; Lehtinen A-R.; Järvinen R. 2016. Ylivelkaantumisen ehkäisy ja hoidon tehostaminen. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Saatavilla sähköisesti osoitteessa https://tietokayttoon.fi/documents/10616/2009122/26_Ylivelkaantumisen+ehkaisy+ja+hoidon+tehostaminen.pdf/97f54cef-7913-46fc-a469-1b4e0c79d1ba/26_Ylivelkaantumisen+ehkaisy+ja+hoidon+tehostaminen.pdf?version=1.0.

Pienlainayhdistys 2019. Etusivu. Viitattu 16.10.2019 <http://www.pienlainayhdistys.fi>.

Prostt ry 2019. Mitä on soveltava taide? Viitattu 15.11.2019 <https://www.prostt.fi/mita-on-soveltava-taide/>.

Suomen Mielenterveys ry 2019. Häpeä. Viitattu 16.10.2019 <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/itse-tuntemus/tunteet/häpeä>.

Takuusäätiö 2019 a. Ulosotto. Viitattu 25.10.2019 <https://www.takuusaatio.fi/tietoa-ja-ratkaisuja/perinta/ulosotto>.

Takuusäätiö 2019 b. Hae velkajärjestelyä tuomioistuimesta. Viitattu 25.10.2019 <https://www.takuusaatio.fi/tietoa-ja-ratkaisuja/ratkaisuja-velkaongelmiin/hae-velkajarjestelya-tuomioistuimesta>.

Takuusäätiö 2019 c. Ratkaisuja velkaongelmiin. Viitattu 25.10.2019 <https://www.takuusaatio.fi/node/205>.

Tukilinja 2019. Tuemme omaa aktiivisuutta. Viitattu 24.10.2019 <https://www.tukilinja.fi/apurahat/tatatuemme/>.

Valkama E. & Muttilainen V. 2008. Maksuvaikeudet pikaluottomarkkinoilla. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja.

Ventola, M-R. & Renlund, M. 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsinki: Ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja, sarja b: oppimateriaalit 5.

Yle 2019 a. Pikavippimarkkinat muuttuvat nyt. Viitattu 16.10.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10943120>.

Yle 2019 b. Maksuhäiriöisiä on Suomenna 380 000. Viitattu 16.10.2019 <https://yle.fi/uutiset/3-10856410>.